

Pogledi na šolske xvestke kot zgodovinski vir
School Exercise Books as a Historical Source

KNJIGA POVZETKOV / BOOK OF ABSTRACTS

Slovenski šolski muzej / *Slovenian School Museum*
Zgodovinsko društvo Ljubljana / *Ljubljana Historical Society*

Pogledi na šolske zvezke kot zgodovinski vir ***School Exercise Books as a Historical Source***

Znanstvena konferenca z mednarodno udeležbo
Scientific conference with international participation

KNJIGA POVZETKOV / *BOOK OF ABSTRACTS*

Slovenski šolski muzej in Zgodovinsko društvo Ljubljana vabita na jesenske pogovore s pogledih na šolske zvezke kot zgodovinski vir. / The Slovenian School Museum and the Ljubljana Historical Society invite you this autumn to an exchange of views on "School Exercise Books as a Historical Source".

Konferenca bo v muzejski čitalnici v Slovenskem šolskem muzeju (Ljubljana, Plečnikov trg 1) v četrtek, 27. in v petek 28. 9. 2012 ob sklepu razstave Zgodbe šolskih zvezkov. / The conference will take place in the Slovenian School Museum's reading room (Ljubljana, Plečnikov trg 1) on Thursday, 27th and Friday 28th of September 2012 as the conclusion of the exhibition "Stories of School Exercise Books".

Program konference / *Conference Programme*

<http://www.ssolski-muzej.si/slo/exhibits.php?item=194>

Knjiga povzetkov / *Book of Abstracts*

<http://www.ssolskimuzej.si/files/pogledinaolskezvezkea5.pdf>

Razstava / *Exhibition*

<http://www.ssolski-muzej.si/slo/exhibits.php?item=176>

Ljubljana, 27. in 28. 9. 2012

POVABILO K SODELOVANJU / CALL FOR ABSTRACTS (2011)

Povabilo k sodelovanju na jesenskih pogovorih v Slovenskem šolskem muzeju na temo »**Pogledi na šolske zvezke kot zgodovinski vir**«

Jesenski pogovori željo v sodelovanju Slovenskega šolskega muzeja in Zgodovinskega društva Ljubljana predstaviti slovensko gradivo (šolski zvezki v muzejih, arhivih in drugod) in spodbuditi raziskave tematike, ki slovenski kulturni prostor umešča kot del širše evropske kulture. Ob tem bomo v primerjavah pokazali na nekatere vzporednice in razlike z regionalnim razvojem tega vidika šolske kulture.

Hranite zanimive šolske zvezke tudi v vašem muzeju, arhivu ali knjižnici? Ste se s tem gradivom že srečali pri svojih raziskavah? Poznate kakšen primerek zvezka še v domači zbirki dokumentarnega gradiva? Vabljeni ste, da predstavite - delno ali v celoti - kaj se pri vas hrani ali kaj lahko kot zgodovinarji, etnologi, slavisti in drugi raziskovalci razberemo iz pričevanj v šolskih zvezkih. Zvezki pripovedujejo tudi kakšno politično ali gospodarsko zgodbo, kažejo na likovni okus, propagando in so tudi osebna pričevanja o šoli, vzgoji in času nasploh.

Jesenski pogovori bodo potekali z 10-15 minutnimi predstavitvami dan ali dva konec septembra 2012 v Ljubljani v Slovenskem šolskem muzeju med 9.00 in 15.00. Ob razstavi »Zgodbe šolskih zvezkov«, ki je do konca septembra 2012 odprta v muzeju, vas prijazno povabimo, da svoja razmišljanja, predloge, spoznanja in informacije o šolskih zvezkih delite z nami na jesenskem srečanju! Srečanje bo kot znanstvena konferenca z mednarodno udeležbo potekala v slovenščini in v drugih slovanskih jezikih vabljenih predavateljev iz Slovaške, Češke, Hrvaške, Srbije in Bolgarije.

Predlog svojega prispevka: naslov in kratek vsebinski povzetek (do 20 vrstic), ter osebne podatke in kontakte sporočite do začetka junija 2012 po e-pošti: branko.sustar@guest.arnes.si

Sodelavci jesenskih pogovorov so povabljeni, da v naslednjem letu (do 20. 3. 2013) svoj prispevek predlagajo v objavo kot strokovni oz. znanstveni članek v tematski številki revije Šolska kronika.

Šolskih zvezkov doslej v večji meri nismo upoštevali kot kompleksni zgodovinski vir, ki omogoča bolj kot učbeniki in učni načrti prikaz in analizo konkretnega šolskega

procesa in vplivov nanj. Spodbuda za uporabo šolskih zvezkov za interdisciplinarno proučevanje različnih šolskih predmetov (od učnega jezika do matematike) in tematike posebej od opismenjevanja do otroških spisov, kaže na široke možnosti novih spoznanj. Raziskava šolskih spisov pozneje pomembnih posameznikov nam npr. že na izbranih dveh primerih (enega župana in enega nadškofa) nakazuje zanimive rezultate. Enako zanimive bodo lahko tudi raziskave regionalnih posebnosti (jezika, narečja, kulturnega okvira) in značilnosti časa, ki je zaznamoval tudi pisanje v šolske zvezke. Slovenski šolski muzej s svojo razstavo »Zgodbe šolskih zvezkov« <http://www.ssolski-muzej.si/slo/exhibits.php?item=176> odpira ta vprašanja zastavljena v kontekstu predstavitev gradiva, zbirk in posameznih raziskav ter strokovne diskusije in znanstvenih spoznanj. Dobra praksa raziskav tega segmenta kulturne zgodovine kaže, da je šolski zvezek lahko bolj pomemben in vpliven za naše dojetje šolskega razvoja, kot smo si doslej predstavljali.

Vsebinska spodbuda tem jesenskim pogovorom so lahko:

- mednarodna znanstvena konferenca o tej tematiki: Quad@rni di scuola, Programma, 2007,

http://www.indire.it/db/docsrv/audio/Programma_convegno_quaderni.pdf;

- Quaderni di scuola, Abstracts, http://www.indire.it/db/docsrv/PDF/genova/Abstract_convegno_03.pdf

- School Exercise Books. A Complex Source for a History of the Approach to Schooling and Education in the 19th and 20th Centuries, edit. Juri Meda / Davide Montino / Roberto Sani, Firenze: Polistampa 2010, knjiga 1 in 2, 1616 str., <http://www.polistampa.com/asp/sl.asp?id=4931>

- Obsežni zapis o obeh knjigah je v reviji Šolska kronika, št. 1-2, 2011;

- B. Šuštar, Zgodbe šolskih zvezkov, Pogledi na razvoj šolskih zvezkov na Slovenskem od srede 19. stoletja naprej, Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 2011, 82 str. ISBN 978-961-6764-04-9. [COBISS.SI-ID 258981632]

Z razstave Zgodbe šolskih zvezkov v Slovenskem šolskem muzeju.

PROGRAM KONFERENCE / CONFERENCE PROGRAMME

Četrtek, 27. 9. 2012 / Thursday, 27th of September

8.45 – 9.15 sprejem udeležencev, kava ob ogledu razstave /
Welcome

9.15 – 9.30 pozdravi organizatorjev in predstavitev konference /
Greetings & Introduction

9.30 – 11.00 predstavitve referatov in diskusija (1) /
Presentation and Discussion

- **Branko Šuštar**, Slovenski šolski muzej, Ljubljana, Od Macerate do Ljubljane - tuje in domače spodbude in raziskovanja šolskih zvezkov kot zgodovinskega vira / *From Macerata to Ljubljana – domestic and foreign initiatives in research into school exercise books as a historical source*
- **Milena Mileva Blažić**, Pedagoška fakulteta, Ljubljana, Podoba otrok in otroštva v šolskih zvezkih na Slovenskem (1850-2000) / *How children and childhood appear in school exercise books in Slovenia (1850-2000)*
- **Majda Pungerčar**, Dolenjski muzej Novo mesto, Šolski zvezki v Dolenjskem muzeju Novo mesto / *School exercise books in the Dolenjska Museum, Novo mesto*
- **Tatjana Hojan**, Slovenski šolski muzej, Šolski zvezki v slovenskih pedagoških revijah med letoma 1900 in 1930 / *School exercise books in Slovenian educational journals between 1900 and 1930*
- **Ivanka Počkar**, Posavski muzej Brežice, O šolskih zvezkih iz Posavskega muzeja Brežice / *School exercise books in the Posavje Museum Brežice*

11.00-11.30 odmor za kavo / *Coffee break*

11.30 – 13.00 predstavitve referatov in diskusija (2) /
Presentation and Discussion

- **Vesna Rapo**, Hrvaški šolski muzej, Zagreb (Hrvaška), Zvezki za spise ('pisanke') in zvezki za lepomis ('krasopisanke') iz zbirk HŠM« / *Pisanke i krasopisanke iz zbirki Hrvatskoga školskog muzeja / Exercise books for essays and exercise books for handwriting from the collections of the Croatian School Museum*

- **Maja Karagjozova, Mariana Tomitova**, Narodni muzej izobraževanja Gabrovo (Bolgarija), Šolski zvezki iz časa bolgarskega preporoda v Narodnem muzeju izobraževanja v Gabrovu / Училищни тетрадки от периода на Българското възраждане в Националния музей на образованието / *School Exercise Books from the period of the Bulgarian Revival in the National Museum of Education*
- **Vladimír Michalička**, Muzej šolstva in pedagogike, Bratislava (Slovaška), Šolski zvezki v zbirkah Muzeja šolstva in pedagogike v Bratislavi / Školské zošity v zbierkovom fonde Múzea šolstva a pedagogiky / *School exercise books in the collections of the Museum of Education and Pedagogy in Bratislava*
- **Maja Nikolova**, Pedagoški muzej, Beograd (Srbija), Šolski zvezki kot vir za raziskovanje zgodovine šolstva in prosvete v Srbiji / Školske sveske kao izvor za proučavanje istorije školstva i prosvete u Srbiji / *Exercise Books in the History of Education in Serbia*
- **Ljiljana Šuštar**, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Šolski zvezki v fondih ljubljanske enote Zgodovinskega arhiva Ljubljana / *School exercise books in the Ljubljana unit of the Ljubljana Historical Archives*

13.00 – 13.20 odmor / *Break*

13.20 – 15.00 predstavitve referatov in diskusija (3) /
Presentation and Discussion

- **Ivanka Zajc Cizelj**, Zgodovinski arhiv Celje, Šolski zvezek kot nosilec zgodovinskega zapisa v fondih vzgojno izobraževalnih ustanov / *The school exercise book as a witness to historical writing kept by educational institutions*
- **Jure Maček**, Pokrajinski arhiv Maribor, Pogledi na šolske zvezke kot zgodovinski vir v Pokrajinskem arhivu v Mariboru / *Views on school exercise books as a historical source in the Maribor Regional Archives*
- **Marija Počivavšek**, Muzej novejše zgodovine Celje, Celjani – založniki šolskih zvezkov / *The people of Celje – publishers of school exercise books*
- **Marko Kumer**, Medobčinski muzej Kamnik, Šolski zvezki iz Slatnarjeve tiskarne v zbirki Medobčinskega muzeja Kamnik / *School exercise books from Slatnar's printing house in the collection of the Intermunicipal Museum, Kamnik*
- **Mateja Medved**, Muzej Velenje, Šolski zvezki iz arhiva Muzeja Velenje / *School exercise books from the Velenje Museum archives*

Petek, 28. 9. 2012 / Friday 28th of September

9.00 – 10.30 predstavitev referatov in diskusija (4) /
Presentation and Discussion

- **Vlasta Tul**, Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, Šolski zvezki v fondih in zbirkah Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici / *School exercise books in the collections of the Nova Gorica Regional Archives*
- **Ana Kobal**, OŠ Draga Bajca Vipava, Šolski zvezek – pripomoček fašistične raznarodovalne politike / *The school exercise book – a tool of Fascist denationalising policies*
- **Mirjana Kontestabile Rovis**, Pokrajinski arhiv Koper, Šolski zvezki v Pokrajinskem arhivu v Kopru / *School exercise books in the Koper/Capodistia Regional Archives*
- **Karla Kofol**, Tolminski muzej, Šolski zvezki v Tolminskem muzeju – pričevalci življenja ob slovenski zahodni meji / *School exercise books in the Tolmin Museum – records of life along Slovenia's western border*
- **Jana Tomažič Cvetko**, Ljubljana, Šolski zvezki družine Sket iz Postojne / *School exercise books belonging to the Sket family from Postojna*

10.30 – 11.00 odmor za kavo / *Coffee break*

11.00 – 12.30 predstavitev referatov in diskusija (5) /
Presentation and Discussion

- **Vera Kisiova**, Regionalni zgodovinski muzej Plovdiv (Bolgarija), Pregled razvoja šolskih zvezkov v Bolgariji od sredine 19. do sredine 20. stoletja / *Към въпроса за разпространението на учебните тетрадки в България от средата на XIX до средата на XX век / An overview of the development of school exercise books in Bulgaria from the mid 19th to the mid 20th century*
- **Jan Šimek**, Narodni pedagoški muzej in knjižnica J. A. Komenskega, Praga (Češka), Šolski zvezki v čeških muzejskih zbirkah in predpisi o uporabi šolskih zvezkov v čeških šolah od konca 19. stol. do druge polovice 20. stoletja / *Školní sešity v českých muzejních sbírkách a předpisy upravující užití sešitů v českých školách od konce 19. století do druhé poloviny 20. století / School exercise books in Czech museum collections and official regulations for use of exercise books in Czech schools from the end 19th century till second half 20th century*

- **Branko Šuštar**, Slovenski šolski muzej, Ljubljana, En župan, en zdravnik, en škof: šolski zvezki razkrivajo osebnosti in sledi časa / *A mayor, a physician, a bishop: school exercise books reveal personalities and traces of time*
- **Nataša Majerič Kekec**, Zgodovinski arhiv na Ptuj, Šolska zvezka v Zgodovinskem arhivu na Ptuj / *School exercise books in the Ptuj Historical Archives*
- **Nataša Kolar**, Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož, Šolski zvezki v dvajsetih in tridesetih letih 20. stoletja na primeru Osnovne šole Šmartno pri Litiji / *School exercise books in the 1920s and 1930s from Šmartno pri Litiji Primary School*

12.30 – 12.50 odmor / *Break*

12.50 – 14.20 predstavitve referatov, diskusija (6) / *Presentation and Discussion*

- **Ivanka Huber**, ZRC SAZU, Šolski zvezek kot pričevalec družbenega časa in prostora: šolski zvezek četrtošolke v Kančevcih iz leta 1941 / *The school exercise book as a witness of a social time and space: a exercise book belonging to a fourth-grader in Kančevci in 1941*

- **Marjetka Balkovec Debevec**, Slovenski šolski muzej, Ljubljana, »Spomin na učitelja – vzgojitelja«. Iz listov šolskih zvezkov na pedagoškem tečaju v Beli krajini med drugo svetovno vojno / *“A memory of a teacher”. School exercise book pages from an educational course in Bela krajina during World War Two*

- **Anton Arko**, Slovenski šolski muzej, Ljubljana, Šolski zvezki v slovenskem pedagoškem časopisju v prvem desetletju po drugi svetovni vojni / *School exercise books in the Slovenian educational press in the first decade after World War Two*

- **Maja Haki**, absolventka Filozofske fakultete, Šolski zvezek moje babice iz šolskega leta 1955-56 (OŠ Šalovci v Prekmurju) / *My grandmother's school exercise book from the 1955-56 school year (Primary school Šalovci in Prekmurje)*

- **Taja Gubenšek**, Muzejsko društvo Domžale, Šolski zvezki družine Gubenšek iz Domžal / *School exercise books belonging to the Gubenšek family from Domžale*

14.20 – 15.00 diskusija in sklep konference / *Discussion and closure of the conference*

POVZETKI / ABSTRACTS

Od Macerate do Ljubljane - tuje in domače spodbude in raziskovanja šolskih zvezkov kot zgodovinskega vira

From Macerata to Ljubljana – domestic and foreign initiatives in research into school exercise books as a historical source

Branko Šuštar, dr. zgod., muzejski svétnik, Slovenski šolski muzej, Ljubljana,
branko.sustar@guest.arnes.si

Tako kot povezuje šolski zvezek učenca in učitelja, šolo in dom, tako so izobraževalne teme tudi prava mednarodna vez: povsod se trudimo s prenosom znanja, s poukom in vzgojo. Tudi slovenska beseda za zvezek (podobno kot nemška) izvira iz »vezati«, »povezati« liste papirja. Učbeniki predstavljajo bolj šolo kakršna je bila predpisana, zvezki pa odstirajo dejanski šolski pouk. Rdeče korekture učiteljev v zvezkih opozarjajo na vsebinske in slovnične napake, lahko tudi na v svojem času 'problematično' razmišljanje. Poleg vplivov državne politike najdemo v zvezkih tudi značilnosti časa, krajevne posebnosti, vpliv narečja in še kaj. V italijanskih Markah, zaledju Ancone, deluje vedno bolj poznana Univerza Macerata, ki zadnja leta tudi izdaja revijo za zgodovino šolstva in otroške literature HECL. Univerza je v sodelovanju s pedagoško ustanovo iz Firenc (ex INDIRE) pripravila že jeseni 2007 uspešen mednarodni simpozij z vsaj 80 aktivnimi udeleženci o šolskih zvezkih v 19. in 20. stoletju pod naslovom »Quaderni di scuola - Una fonte complessa per la storia delle culture scolastiche e dei costumi educativi tra ottocento e novecento« / »School Exercise Books, a Complex Source for a History of the Approach to Schooling and Education in the 19th and 20th Centuries«. V program konference so vključili tudi razstave, ki so predstavljale italijanske šolske zvezke, produkcijo šolskih zvezkov tudi pri nas poznane založbe Cartiere Paolo Pigna in zbirko šolskih zvezkov iz vseh strani sveta, ki jo je razstavil Henri Merou (Association En marge de cahiers). Posebno presenečenje pa je resna izdaja znanstvenih rezultatov, ki so poleti 2010 prišli med nas tudi v tiskani obliki z angleškim naslovom: School Exercise Books. A Complex Source for a History of the Approach to Schooling and Education in the 19th and 20th Centuries, edit. Juri Meda / Davide Montino / Roberto Sani, Firenze: Polistampa 2010, zvezek 1 in 2, 1616 str. Slovensko sodelovanje na tej konferenci je spodbudilo jeseni 2011 tudi razstavo Zgodbe šolskih zvezkov, ki jo v teh dneh zapiramo. Naša razstava Zgodbe šolskih zvezkov predstavlja poglede na razvoj šolskih zvezkov na Slovenskem med šolo, domom, tiskarno in knjigarno od srede 19. stoletja naprej. V 60. letih 19. stoletja v osnovnih šolah v Sloveniji uporaba šolskih zvezkov še ni bila splošna, posebej ne v šolah na podeželju. Pripomočki za

pouk pisanja so bili lepa poslovna priložnost za tiskarje in založnike (knjigarnarje), saj je bila njihova prodaja zagotovljena vsako leto. Razstava predstavlja nekatere elemente razvoja šolskih zvezkov pri nas, jih primerja z razvojem v svetu, posebej v obravnavah petih evropskih šolskih muzejev (Padova, Leipzig, Ottweiler, Zagreb, Beograd). Razstava usmerja tudi k vrednotenju sorodnega gradiva tudi v drugih kulturnih ustanovah (muzejih in arhivih) ter pri posameznikih. Šolski zvezki so tema zavzetih raziskovanj tudi v Španiji. Več zanimanja kot zgodovinarji, pedagogi ali muzealci so za zgodovinski razvoj šolskih zvezkov pokazali slavisti: delo dr. Milene Blažič *Zgodovinski oris prostega spisja na Slovenskem 1850-2000* je leta 2002 z analizo vsebine šolskega pisanja opravilo pionirski pregled enega od vidikov teme šolskih zvezkov.

.....

Podoba otrok in otroštva v šolskih zvezkih na Slovenskem (1850-2000)

*How children and childhood appear in school exercise books
in Slovenia (1850-2000)*

Milena Mileva Blažič, prof. dr., Pedagoška fakulteta, Ljubljana;
milena.blazic@pef.uni-lj.si

V stopetdesetletni zgodovini spisja se je razvijanje pisnih sposobnosti pojavljalo pod različnimi imeni (spisje, prosto spisje, šolske besedilne vrste, ustvarjalna besedila ipd.) in v različnih oblikah. Kljub neenotni, včasih celo nejasni tipologiji besedilnih vrst je možno naloge in vaje sistematizirati oz. načrtno urediti v enoten sistem po skupnih načelih ter jih smiselno razvrstiti v skupine in podskupine. Presenetljivo je, da so si tipi vaj v stoletju in pol trajajoči zgodovini didaktike spisja zelo podobni. Pri vseh avtorjih se pojavljajo tipi vaj za razvijanje poimenovalnih, upovedovalnih in besedilotvornih sposobnosti. Pri avtorjih je zanimivo tudi, po katerih besedilotvornih metodah so učenci tvorili besedila. Nazadnje so avtorji spisovnikov, jezikovnih vadnic in čitank posvečali pozornost pisnemu procesu in fazam tvorjenja.

Zgodovinski oris prostega spisja na Slovenskem predstavlja zgodovinski pregled teorij šolskega prostega spisja od leta 1850 do danes s pomembnimi štirimi prelomnicami. Najprej sta začetnika spisja Majar (1850) in nadaljevalec Praprotnik. Drugo obdobje zaznamujeta Bezjak in Lichtenwallner (1908), ki se zavzemata za "novi in ne več stari pouk spisja". Tretje obdobje predstavlja zlasti Šilih (1955), ki poskuša prevrednotiti poučevanje "z novim in ne več starim načinom poučevanja spisja". Potem sledi čas, ko je bilo pisanje v šolah osredotočeno le na izdelek pisanja

in na jezikovno pravilnost prostih spisov. V osemdesetih in devetdesetih letih se začnejo t. i. kreativne delavnice. To je privedlo do delitve na pisateljske in pesniške delavnice na eni in šolsko ustvarjalno pisanje na drugi strani. Ob koncu dvajsetega stoletja se začnejo uveljavljati sodobne teorije pisanja.

Iz motivno-tematske in strukturno-oblikovne analize naslovov prostih spisov od leta 1850 do 2000 je možno najti stalnice, ki se pojavljajo v naslovih (prostih) spisov. Določilnice v naslovih so jasno pokazale razvoj pojmovanja otroka in otroštva od druge polovice devetnajstega stoletja, ko so bili otroci delavci doma in na kmetiji, prek prve polovice dvajsetega stoletja, ko je družba začela odkrivati pomen in vrednost otroštva in je otrok postal pomočnik pri delu doma, do konca dvajsetega stoletja, ko so otroci postali središče družinskega in družbenega življenja in je njihovo 'delo' postala šola in igrače elektronska zabava.

Šolski zvezki v Dolenjskem muzeju Novo mesto

School exercise books in the Dolenjska Museum, Novo mesto

Majda Pungerčar, prof. zgodovine in geografije,
muzejska svetovalka, Dolenjski muzej Novo mesto;
majda.pungercar@guest.arnes.si

V Novem mestu so do sedaj raziskovalci šolstva največjo pozornost namenili ustanovitvi in delovanju novomeške gimnazije (1746) in kmetijske šole Grm (1886). Obe šoli so obiskovali dijaki iz vseh slovenskih dežel. Deški in dekliški šoli ni bila namenjena večja pozornost, čeprav sta bili še kako pomembni za pridobivanje osnovne izobrazbe novomeških otrok. Deška šola je imela vsaj kar se prostora tiče malo večjo srečo, saj so jo pod streho sprejeli frančiškani, kjer je delovala tudi gimnazija. Deklice pa so hodile v šolo sprva v mestno hišo, kasneje pa v najete prostore v zasebne meščanske hiše in v narodni dom. Namensko zgrajeno šolo za osnovno izobraževanje so v Novem mestu zgradili šele leta 1929.

V Dolenjskem muzeju Novo mesto do sedaj nismo sistematično zbirali šolskih zvezkov, pač pa so bili del ostalega gradiva, ki je bilo sprejeto v muzej. Hranimo posamezne primerke iz 19. stoletja in okoli sedemdeset zvezkov iz 20. stoletja, pretežno iz obdobja do začetka druge svetovne vojne. Na razstavi Novo mesto 1848 – 1918, ki bo na ogled še vse leto 2013, predstavljamo štiri šolske zvezke z zelo lepo izdelanimi platnicami. Pri vseh štirih je naslovna stran izdelana v reliefnem barvnem tisku z napisi, katerih vsebina se nanaša na človeške lastnosti, ki so potrebne za uspešno učenje. Lastnici sta bili učenki dekliške šole v Novem mestu Genovefa in Maria Zupančič v letih 1869 in 1870. Zunanji izgled drugih

zvezkov je zelo podoben, saj so platnice narejene v različnih odtenkih modre barve z natisnjenim ali nalepljenim okvirom na prvi strani. V okvir so lastniki napisali svoje ime in priimek, naslov šolskega predmeta in pogosto tudi šolsko leto. Vsebina zvezkov se nanaša na različne učne predmete in bi bila gotovo zanimiva kot primerjalno gradivo z današnjimi učnimi vsebinami.

.....

Šolski zvezki v slovenskih pedagoških revijah med letoma 1900 in 1930

*School exercise books in Slovenian educational journals
between 1900 and 1930*

Tatjana Hojan, dipl. slovenistka, bibliotekarska svetovalka
Slovenskega šolskega muzeja, v p., Ljubljana;
tatjana.hojan@gmail.com

Prispevek obravnava članke o šolskih zvezkih v slovenskih pedagoških revijah Učiteljski tovariš, Popotnik in Slovenski učitelj med letoma 1900 in 1930. Največ takih člankov je objavil »Učiteljski tovariš«. Prevladujejo poročila o delovanju Društva za izgradnjo Učiteljskega konvikta, kasneje pa Učiteljske gospodarske poslovalnice. V njih so navedeni trgovci z zvezki, ki so darovali tej ustanovi del dobička od prodanih izdelkov učiteljem. Poleg tega so bili objavljeni številni oglasi trgovcev, največ iz Ljubljane, nekaj s Štajerske, do prve svetovne vojne pa največkrat oglas tovarne Grubbauer iz Linza. Po koncu prve svetovne vojne je začela Učiteljska tiskarna izdelovati zvezke in objavljala v zvezi s tem delom številna poročila in oglase. Po letu 1929 so se pojavljale vse pogostejše zahteve po enotnih šolskih zvezkih, kar je sprožilo številne spore z zasebnimi trgovci. Članek v letu 1931 je podrobno opisoval nove šolske zvezke, ki jih je izdelala Učiteljska tiskarna v dogovoru z ministrstvom za prosveto v Beogradu. Pedagoška revija »Popotnik« ima v tem obdobju predvsem krajša poročila o šolskih zvezkih iz Nemčije, Hrvaške, Prusije in Švice. Omenjeni so tudi v poročilih iz šolskih razstav v Parizu in Krškem. Revija »Slovenski učitelj« je leta 1904 objavil odredbo ministrstva o šolskih zvezkih, kasneje pa večkrat omenjal šolske tablice, ki so jih ponekod še vedno uporabljali mesto zvezkov. Zanimiv je članek iz leta 1921, ki je v pomanjkanju papirja po prvi svetovni vojni učencem svetoval, kako naj si zvezke sami izdelajo.

O šolskih zvezkih iz Posavskega muzeja Brežice

School exercise books in the Posavje Museum Brežice

Ivanka Počkar, dr. etnologije, muzejska svétnica, Posavski muzej Brežice;
ivanka.pockar@guest.arnes.si

»Oče je moral vola prodat, da je dal hčer Fani šolat v trgovsko šolo.« V Posavskem muzeju Brežice je evidentiranih vsaj še enkrat toliko šolskih zvezkov, kot jih je inventariziranih. Od vseh, ki jih hranimo, je inventariziranih 23 zvezkov, od katerih je 22 vpisanih v zbirko Etnologija, eden v zbirko Zgodovina. En zvezek je bil natisnjen leta 1895, eden je bil v uporabi leta 1924, enajst zvezkov je iz obdobja med obema svetovnjima vojnoma, deset zvezkov pa je iz štiridesetih in petdesetih let 20. stoletja. Kot muzealije so zvezki v Posavskem muzeju zbrani nenačrtno, pridobljeni večinoma ob etnološkem terenskem delu, ki vključuje tudi zanimanje za načine življenja skupnosti in posameznikov od rojstva do smrti ter za osebne življenjske zgodbe. Pričevalno in večjo povedno vrednost imajo, kot trdimo za vse muzejske predmete, tisti izmed njih, ki so opremljeni s podatki o njihovih nosilcih, uporabnikih ali izdelovalcih in z razkritimi odnosi med njimi in predmetom, vključno s čustvovanjem do predmeta, zaradi česar so se mnogi od njih sploh ohranili in postali dobro dokumentirane muzealije.

S svojo pričevalno vrednostjo je poseben zvezek Trgovska korespondenca iz leta 1924 z lepopisnimi primeri trgovskih dopisov. Vanj je v času svojega šolanja med trgovskim tečajem pisala Francka Sotošek (1905-1929) iz Libne, zadnje rojeni otrok od dvanajstih v družini. Nečak Franc Bogolin, ki je zvezek daroval muzeju, je tetin zvezek varoval in ga vedno nosil s seboj, tudi v izgnanstvo v Nemčijo med drugo svetovno vojno. Kot navdušen glasbenik je zvezek skrbno hranil med notami, zanj najljubšim in najdragocenejšim imetjem. Njegov stari oče je pripovedoval, kako je moral prodati vola, da je se je mogla hči Fani šolati za trgovko v Ljubljani.

Zvezki za spise ('pisanke') in zvezki za lepomis ('krasopisanke') iz zbirki HŠM

*Pisanke i krasopisanke iz zbirki Hrvatskoga školskog muzeja
Exercise books for essays and exercise books for handwriting
from the collections of the Croatian School Museum*

Vesna Rapo, univ. dipl. pedagog, muzejska svetovalka,
Hrvatski školski muzej, Zagreb (Hrvaška);
vrapo@hsmuzej.hr

V zbirki 'Učni pripomočki in izdelki učencev in učiteljev' hrani muzej nad 3500 različnih zvezkov za vse učne predmete. Številni so zvezki z vzorci črk, zvezki brez njih, zvezki za pisne vaje, za narek, zvezki za vaje v računstvu, zvezki za naloge, risanke za prosto risanje, risanke za geometrijo, zvezki za okroglo pisavo z vzorci črk in brez njih, zvezki za pokončno pisavo in drugi iz 19. in 20. stoletja. Desetletja so uporabljali na Hrvaškem zvezke z Dunaja, a od sredine 19. stoletja so jih tiskali tudi v hrvaških mestih (Zagrebu, Varaždin, Karlovac, Osijek). Zvezke so pripravljali večinoma hrvaški avtorji Đuro Ester, Ljudevit Modec, Milan Gogulja, Simon Frangeš, Franjo Klaić, Julije Gollner in dr. Veliko zvezkov so tiskali v založbi Pokrajinske vlade, nekatera pa so založili avtorji sami kot npr. učitelj Franjo Klaić: Sistematični pouk lepomisja z narekom / Sustavna obuka u krasopisu uz taktiranje (za hrvaški in nemški jezik). Del zvezkov in lepomisnih zvezkov ima tiskana tudi navodila: kako se mora sedeti pri pisanju, kako držati pero pri pisanju, o položaju pisave, vrste pisav kot ležeča ali pokončna. Zvezki za pisanje so bili ali prazni ali z vzorci, ki so dajali možnost kopiranja oblik črk. V zvezkih z vzorci so na levi tiskani vzorci za pisanje: črke, besede in besedila, ki so največ verske vsebine, desna stran pa je prosta, da bi učenci lahko pisali za vajo. Tu je predstavljenih nekaj primerkov šolskih zvezkov in zvezkov za lepomis (v hrvaščini in nemščini), ki so jih uporabljali na Hrvaškem v obdobju Avstro-Ogrske.

U Hrvatskom školskom muzeju u zbirka: nastavna pomagala i radovi učenika i nastavnika čuva se 3500 različnih bilježnica za sve nastavne predmete. Brojne su pisanke s pretpisima, pisanke bez pretpisa, bilježnice za pismene vježbe, za diktate, bilježnice za vježbanje u računstvu, zadačnice, crtanke za slobodno crtanje, crtanke za mjerstvo, pisanke za kružno pismo s pretpisom i bez pretpisa, pisanke za uspravno pismo s pretpisom i bez pretpisa i dr., i to iz razdoblja 19. i 20. stoljeća. Desetljećima su se u Hrvatskoj rabile pisanke bečkih autora, a od sredine 19. stoljeća tiskaju se u hrvatskim gradovima Zagrebu, Varaždinu, Karlovcu, Osijeku i većinom su od hrvatskih autora: Đuro Ester, Ljudevit Modec, Milan Gogulja, Simon

Frangeš, Franjo Klaić, Julije Gollner i dr. Većina je tiskana u nakladi Zemaljske vlade, ali hrvatski autori – najčešće učitelji nerijetko, i u vlastitoj nakladi tiskaju različite pisanke s pretpisima ili bez njih od kojih ovom prilikom posebice ističemo: Sustavna obuka u krasopisu uz taktiranje (za hrvatski i njemački jezik) učitelja Franje Klaića. Uz dio pisanki i krasopisanki tiskane su i upute: kako sjediti pri pisanju, kako držati pero pri pisanju, o položaju pisma, vrsti pisma primjerice: koso ili uspravno. Pisanke su bile prazne ili s pretpisima koje su davale mogućnost da se kopira oblik slova. U pisankama s pretpisima su s lijeve strane tiskani uzorci za pisanje: slova, riječi te tekstovi ponajviše religijskoga sadržaja, a desna je slobodna kako bi učenici mogli vježbati. Za ovaj skup odabrali smo nekoliko primjeraka – pisanki i krasopisanki (na hrvatskom i njemačkom jeziku) koje su bile u uporabi u hrvatskim školama, a iz razdoblja su Austro-Ugarske Monarhije.

.....

Šolski zvezki iz časa bolgarskega preporoda v Narodnem muzeju izobraževanja v Gabrovu

*Училищни тетрадки от периода на Българското възраждане в
Националния музей на образованието*

*School Exercise Books from the period of the Bulgarian Revival
in the National Museum of Education*

Maja Karagjozova, univ. dipl. zgod., direktorica;

Mariana Tomitova, univ. dipl. zgod., glavna kustosinja,

Narodni muzej izobraževanja Gabrovo / National museum of education, Gabrovo (Bolgarija) // Мая Карагъзова: висше образование - история, директор на НМО - Габрово; Мариана Томитова: висше образование - история, главен уредник в НМО; Национален музей на образованието - Габрово, България;

nmo@abv.bg

Namen predstavitve je pokazati del dokumentarne dediščine Narodnega muzeja vzgoje – šolske zvezke iz sredine 19. stol. – iz obdobja bolgarskega narodnega preporoda. Teh zvezkov je okoli 50 in vsi izvirajo iz donacij. Izjemno dragoceni so šolski zvezki iz mesta Sliven. So kopije rokopisnih učbenikov. Avtor je znameniti bolgarski učitelj in pesnik Dobri Čintulov (Dobry Chintulov). Njegovi učenci so hranili te šolske zvezke kot spomin in sedaj lahko znanstveniki odkrivajo zanimivosti o Čintulovih pedagoških metodah. V muzeju hranimo tudi šolske zvezke dijakov Francoskega katoliškega kolegija v Carigradu (Bebek). Ta šola je posredovala moderno evropsko znanje in pomagala mnogim mladim Bolgarom. Šolski zvezki so zgodovinski vir za razvoj bolgarskega izobraževalnega uspeha. Zvezki nam dajejo pravi vpogled v šolski program in v metodiko različnih šolskih

predmetov ter razkrivajo podatke o delovanju pomembnih bolgarskih učiteljev.

Целта на съобщението е да покаже част от документалното богатство на Националния музей на образованието - училищните тетрадки от средата на XIX век /периода на Българското възраждане/ Те са около 50 на брой и всички са от дарители на музея. Особено ценни са тетрадките от град Сливен. Те са копия от ръкописни учебници. Автор е известният български учител и поет Добри Чинтулов. Тетрадките са пазени като реликва от неговите ученици и днес предоставят на изследователите интересни данни за педагогическата дейност на Чинтулов. В музея се пазят тетрадките на ученик от френския католически колеж в Бебек /Истанбул, столицата на Отоманската империя/. Колежът дава модерни европейски знания и оказва голямо влияние върху обучението на много български младежи. Училищните тетрадки са ценен исторически извор за развитието на учебното дело. Те ни дават представа за учебните програми, за методиката по различни предмети, разкриват факти за дейността на видни просветни дейци.

.....

Šolski zvezki v zbirkah Muzeja šolstva in pedagogike v Bratislavi

*Školské zošity v zbierkovom fonde Múzea školstva a pedagogiky
School exercise books in the collections of the Museum
of Education and Pedagogy in Bratislava*

Vladimír Michalička, dr. znanosti, Muzej šolstva in pedagogike,
MŠaP - Múzea školstva a pedagogiky, Bratislava (Slovaška);
vlado0123@azet.sk

V naših zbirkah Muzeja šolstva in pedagogike / Múzeum školstva a pedagogiky (MŠaP) imamo okoli 200 primerkov šolskih zvezkov od druge polovice 19. stoletja (zvezki I. B. Zlocha, pomembnega pedagoga druge polovice 19. in začetka 20. stoletja) in obdobja avstro-ogrske monarhije, medvojnega obdobja, vojne Slovaške države, ter od leta 1945 do sedanjosti. Za te zvezki je za enkrat narejena le osnovna katalogizacija. Iz obdobja pred ustanovitvijo Češkoslovaške (t.j. 19. In začetek 20. stoletja) imamo npr. pisne zvezke iz leta 1892, ki jih je z lepo okrašeno naslovnico izdal znani slovaški tiskar Jan Bežo iz Senice. Potem imamo zvezke z oznako izdelovalca ter distributerja: Moskóczi F. knižný a papierenský obchod Turčiansky sv. Martin. Za zvezke iz obdobja Češkoslovaške (1918-1938) so značilne različna lineatura ter trše črne platnice z nalepko za označbo imena šolarja (učenca) in učnega predmeta. Zastopani so različni proizvajalci (založniki) npr: S. Munk, nastopnik E. Weil, Zlaté Moravce, ki je izdeloval 12 stranske zvezke s tanko

lineaturo. V šolah na Slovaškem so uporabljale tudi uvožene zvezke, v glavnem iz Madžarske. Razlike med vrstami zvezkov nazorno pokaže tudi vzorčnik zvezkov, ki jih je izdala firma Transocius iz Liptovskega sv. Mikulaša.

Po letu 1945 je postala glavni proizvajalec zvezkov na Slovaškem monopolistična državna tovarna Slavošovské papirne v Slavošovciach in v Harmancih, ustanovljena leta 1817. Na začetku so zvezke izdelovali ročno, od leta ter od leta 1957 pa je bila proizvodnja strojna. Od leta 2000 je postala najpomembnejši proizvajalec in distributer šolskih zvezkov firma Notes iz Betliara, ki ima hčerinsko tovarno tudi na Češkem. Zgodovinska zanimivost je, da so od leta 1960, sočasno z uvedbo socialistične ustave ter novega šolskega zakona, dobivali učenci, menda kot prvi na svetu, brezplačne učne pripomočke, vključno s šolskimi zvezki. V 80-tih letih 20. stoletja je veljal predpis ČSN 50-6210, ki je obravnaval obliko, liniaturo, tip naslovnice, ter ostale značilnosti šolskih zvezkov. Poletu 1989 se je začela proizvodnja zvezkov s karakterističnim izvirnim oblikovanjem naslovnice (proizvajalec SCP, a.s., Ružomberok).

V našem zbierkovom fonde máme cca 200 ks školských zošitov od drugej polovice 19. stoletja (zošity I.B. Zocha, významného pedagóga drugej polovice 19. a zač. 20. stor.), cez zošity z obdobia Rakúsko-Uhorska, medzivojnového obdobia, vojnovaj SR a po roku 1945 až do súčasnosti. Tieto zbierkové predmety sú nateraz spracované v predbežnej evidencii. Z obdobia pred vznikom ČSR (t.j. 19., začiatok 20. storočia) máme napr. písanky z roku 1892 vyrobené u známeho slovenského tlačiaru Jána Bežu zo Senice s peknou zdobenou obálkou. Ďalej sú to zošity so štítkom výrobcu a distribútora: Moskóczi F. knižný a papierenský obchod Turčiansky sv. Martin. Pre obdobie I. ČSR (1918 – 1938) boli charakteristické zošity s rôznou lineatúrou a tvrdšími čiernymi doskami a štítkom na označenie mena žiaka a vyučovacieho predmetu. Zastúpené sú zošity rôznych výrobcov, napr. S. Munk, nástupca E. Weil, Zlaté Moravce, ktorý vyrábala 12 listové zošity s tenkými linkami. V školách na Slovensku sa používali aj dovozové zošity, najmä v Maďarsku. Náзорnejšiu predstavu o zošitoch podáva aj Vzorník zošitov vydávaných Transociom v Liptovskom sv. Mikuláši.

Zhotoviteľom zošitov na Slovensku po roku 1945 bol monopolný výrobca národný podnik Slavošovské papirne so závodom v Slavošovciach a Harmanci založeného v roku 1817. Spočiatku bola výroba manuálna, od 1957 strojová. Od roku 2000 je našim najvýznamnejším výrobcem a distribútorom školských zošitov Notes so sídlom v Betliari, s dcérskym závodom v Českej republike. Historickou zaujímavosťou je, že od roku 1960 v súvislosti s prijatím socialistickej ústavy a novým školským zákonom, dostávali žiaci, údajne ako prví na svete, bezplatne učebné pomôcky, vrátane školských zošitov. V 80. rokoch 20. storočia platila pre

výrobu zošitov ČSN 50-6210, ktorá upravovala formát, liniatúru, typ obalu a iné náležitosti školských zošitov. Po roku 1989 sa začali vyrábať zošity charakteristické nápaditou grafickou výzdobou na obálke zošita (výrobca SCP, a.s. Ružomberok).

.....

Šolski zvezki kot vir za raziskovanje zgodovine šolstva in prosvete v Srbiji

*Školske sveske kao izvor za proučavanje istorije
školstva i prosvete u Srbiji*

Exercise Books in the History of Education in Serbia

Maja Nikolova, mag. pedagogike, muzejska svetovalka,
Pedagoški muzej (Педагошки музеј Београд), Beograd (Srbija);
ngomusketar@hotmail.com

Šolski zvezki kot vir za proučevanje zgodovine šolstva in prosvete v Srbiji omogočajo pogled na različne procese in pojave, ki so potekali v srbski družbi. Čeprav je šolskih zvezkov, posebno iz osnovnih šol, relativno malo ohranjenih, zvezki omogočajo boljšo rekonstrukcijo življenja v šoli in kažejo na to, da je razvoj pouka potekal v okvirih družbenoekonomskega razvoja. Zunanji videz šolskih zvezkov ter kvaliteta papirja, iz katerega so jih izdelovali, so se večkrat spremenili. V začetku 19. stoletja, dokler je bila Srbija še nerazvita država, so pri pouku uporabljali povoščeno leseno tablico, ki so jo lahko preprosto in poceni izdelali. S spremembami družbenih odnosov in z določenim napredkom tehnologije, so sredi omenjenega stoletja pri pouku množično uporabljali kamnito tablico in posamezne liste papirja. Oblika današnjega zvezka, s strojno spetimi listi s platnicami, na katerih je bil lik aktualnega vladarja, se je pojavila okoli leta 1880. Največ zvezkov, ki so imeli pomožne črte, tiskane črke in krajša besedila, so v nižjih razredih osnovne šole rabili za pouk lepopisja.

Sveske, kao izvor za proučavanje istorije školstva i prosvete u Srbiji, omogućavaju sagledavanje različitih procesa i pojava u koji su se tokom 150 godina odrigrali u srpskom društvu. Iako je relativno malo sačuvanih, pogotovo onih iz osnovne škole, one olakšavaju rekonstruisanje školskog života i ukazuju na to da se geneza nastave kretala u okvirima društveno-ekonomskog života. Spoljni izgled đlačke sveske kao i materijal koji je korišćen za izradu više puta se menjao. Početkom XIX-og veka, dok je Srbija bila još nerazvijena zemlja, u upotebi je bila, za izradu jednostavna i jeftina, voskolesna tablica a sa promenom društvenih odnosa i sa izvesnim napretkom u tehnologiji, sredinom istoga veka, u nastavi se masovno primenjivala kamena tablica i pojedinačni listovi papira. Format današnje sveske,

mašinski spojeni listovi, na čijim se naslovnim stranama nalazio aktuelni lik vladara, pojavio se oko 1880. godine. Najveći broj svezaka, u nižim razredima osnovne škole, sa izvučenim pomoćnim linijama i štampanim slovima ili kraćim tekstom, bio je namenjen učenju lepog pisanja.

.....

Šolski zvezki v fondih ljubljanske enote Zgodovinskega arhiva Ljubljana

School exercise books in the Ljubljana unit of the Ljubljana Historical Archives

Ljiljana Šuštar, prof. zgod. in sociol., arhivska svetovalka,
Zgodovinski arhiv Ljubljana;
lili.sustar@zal-lj.si

Šolski zvezek kot šolski pripomoček oz. kot vrsto, kategorijo arhivskega gradiva v fondih šol lahko označimo za redek, maloštevilen in zato dragocen primerek. Tudi v sistemu klasifikacijskih znakov z roki hrambe za vzgojno-izobraževalne zavode (v tem primeru šol na vseh nivojih) niso uvrščeni kot gradivo, ki bi imelo vrednost arhivskega oz. vzorčnega arhivskega gradiva. V šolske fonde zaide kot izjema, uvrščena na popisu na koncu seznama. Praviloma je to zvezek šolskih nalog učenca, ki ga ta ni prevzel in ga šola še ni uničila - »škartirala.« V ljubljanski enoti imamo dva matematična šolska zvezka iz šolskih let 1946/47 in 1949/50 (Osnovna šola Nevlje).

V fondih iz obdobja petdesetih, šestdesetih in sedemdesetih let 20. stol. pa se lahko pojavi zvezek kot pripomoček oz. nosilec zapisa, npr. zapisnikov izpitnega odbora pri zaključnih izpiti na srednjih šolah, zapisnikov upravnih organov šol (Gimnazija Vič, Ljubljana), pedagoških in ocenjevalnih konferenc (Osnovna šola Savsko naselje, Ljubljana). Veliko šolam je bil nosilec zapisa za okrožnice (obvestila) namenjena učiteljem in učencem (Osnovna šola Ferda Vesela, Šentvid pri Stični). Pri kakšni od osnovnih šol (Osnovna šola Primskovo na Dolenjskem, Osnovna šola Oskarja Kovačiča, Ljubljana) zasledimo zvezek z nazivom Inšpekcijska knjiga ali Knjiga inšpekcij. Vanj so zapisovali šolski inšpektorji obiske na šoli pa tudi ugotovitve, pripombe o poteku pouka pri posameznem učitelju, šolskem delu, dokumentaciji, ki jo mora voditi šola. Kakšna od šol hrani tudi šolske priprave učitelja zapisane, v zvezek ali na liste vezane v obliki zvezka (Osnovna šola Ferda Vesela, Šentvid pri Stični).

Pričakovanja, da fondi zasebne provenience (osebni fondi, družinski in rodbinski fondi) hranijo večje količine te vrste gradiva se niso uresničila. Šolski zvezek kot šolski pripomoček ne nastopa v nobenem teh fondov. Pri osebnih fondih jih

zasledimo kot pripomoček oz. nosilec zapisa za: spomine (Goršič Franc, Ljubljana, Evgen Vavken, Ljubljana), dnevnik (Družina Paumgarten, Ljubljana), zapise predavanj, izpiske (Jenko Miha, Ljubljana). Omeniti velja še pričakovanja, da šolske zvezke vsebujejo zbirke zasebnih zbirateljev. V fondu le enega od njih so zvezki kot nosilci zapisov oz. »pripomočki« za ustvarjanje prej omenjenih zapisov in le en primerek kot šolski pripomoček učenca – šolski zvezek za »Slovenske naloge« na C. k. višji gimnaziji v Gorici v šol. l. 1904/05 (Zbirka Ulčar, Ljubljana). Ob delu na terenu arhivisti opozorimo tudi na šolske zvezke kot učila, ki naj jih odberejo kot vzorčno arhivsko gradivo, če so še med neodbranim dokumentarnim gradivom seveda v primeru, da ga učenec ni prevzel oz. ga je pozabil na šoli ob koncu šolskega leta.

.....

Šolski zvezek kot nosilec zgodovinskega zapisa v fondih vzgojno izobraževalnih ustanov

*The school exercise book as a witness to historical writing
kept by educational institutions*

Ivanka Zajc Cizelj, dr. zgod., arhivska svétnica, Zgodovinski arhiv Celje;
ivanka.cizelj@guest.arnes.si

Uporaba šolskih zvezkov je bila v poslovanju vzgojno izobraževalnih ustanov uporabljena kot pisna podlaga pri nastanku različnih dokumentov - pomembnih za zgodovino ustanove in življenja v njej. Uporabljali so jih za pisanje zapisnikov, vpisovanje okrožnic, učitelji in vzgojitelji za zabeleške, dnevnike vzgojnega dela, evidence učencev, evidence dežurtev in vpise dežurnih učencev in celo za diplomske naloge...

Šolski zvezki kot nosilci zgodovinskih zapisov in zaradi tega arhivski dokumenti trajne vrednosti se pojavljajo bolj v obdobju po drugi svetovni vojni nekje do srede sedemdesetih let, ko so vanje pisali zapisnike sej strokovnih in upravnih organov, na Osnovni šoli Vitanje celo do leta 1988. Kot arhivski vir so praktični, ker je več zapisnikov na enem mestu, sledijo si kronološko in ni nevarnosti, da bi se pomešali. Tako imenovane knjige okrožnic so tudi v bistvu zvezki, v katere so vpisovali sporočila, ki so jih reditelji nosili od razreda do razreda, kjer so sporočilo prebrali in ga je navzoči učitelj podpisal. Tudi knjige dežurtev so v bistvu zvezki. Šolske zvezke so uporabljali učitelji in vzgojitelji za vpisovanje razgovorov, psiholoških opažanj, za osebne načrte in razne zabeleške... V uporabi so bili tako zvezki A4 kot A5 formata, črtasti in brezčrtni, z mehкими ali trdimi platnicami...

Pogledi na šolske zvezke kot zgodovinski vir v Pokrajinskem arhivu v Mariboru

*Views on school exercise books as a historical source
in the Maribor Regional Archives*

Jure Maček, mag., višji arhivist, Pokrajinski arhiv Maribor;
jure.macek@pokarh-mb.si

V Pokrajinskem arhivu Maribor hranimo nekaj več kot 320 osebnih fondov in fondov družin. Gre predvsem za pomembnejše posameznike in družine, ki so pustili pečat bodisi na kulturnem, političnem, znanstvenem bodisi na kakšnem drugem področju delovanja. Na prvi pogled bi pričakovali, da je v njih ohranjenih kar nekaj zvezkov kot spomin na šolska leta, vendar temu ni tako. V fondih osebnega značaja je namreč veliko več učbenikov, šolskih priročnikov in knjig. V Pokrajinskem arhivu Maribor so šolski zvezki ohranjeni v naslednjih fondih: Vrabl Niko, Družina Kert, Šinko Matija in Krempl Franc.

Po številčnosti izstopajo zvezki v fondu Vrabl Niko. In sicer so to zvezki njegovih otrok Nika, Vladimirja, Danice in Alenke. Ohranjeni so predvsem zvezki in vadnice za slovenski jezik klasične gimnazije in realne v Mariboru (nižji in višji razredi za leta od 1934 do 1941), vendar nepopolno. Po zanimivosti in močno navzoči ideološki komponenti izstopata dva primera zvezka iz okupacije, in sicer »Kriegstagebuch«, kamor so dijaki vestno zapisovali dogodke na fronti. Pri tem je zanimivo, da so otroci Nika Vrable med okupacijo sploh smeli obiskovati nemške srednje šole. Na žalost je za obdobje po vojni ohranjen le zvezek osmega razreda klasične gimnazije za slovenske šolske naloge iz šolskega leta 1946/47. Manj je osnovnošolskih zvezkov. Tu sta predstavljeni II. državna dekliška ljudska šola in III. državna deška ljudska šola v Mariboru. Gre za zvezke za slovenščino in »otroške dnevnik« oziroma »delovnik«, ki so jih morali pisati otroci kot sestavni del pouka slovenščine. Zanimivo je gradivo petega razreda ljudske šole. Tega sta obiskovala tako Alenka kot Niko Vrabl in se šele nato vpisala na klasično gimnazijo. Prepoznavna značilnost vseh ohranjenih zvezkov otrok Nika Vrable je, da so jih ustvarjali pridni in vestni dijaki, odličnjaki na gimnaziji. V fondu Družina Kert so kot redke primere ohranjeni zvezki šole italijanskega konzulata iz Gradca v Mariboru. Ta je delovala med okupacijo v prostorih šole v Žolgerjevi ulici za italijanske državljane oziroma Slovence, rojene na Primorskem (1941/43).

V pregledu zvezkov za slovenski jezik bom poskušal izluščiti prvine zvezkov kot vir za raziskovanje zgodovine šolstva in vzgoje pa tudi dogajanja na lokalni ravni in regionalnih posebnosti. Posebej pom bom udaril morebitni ideološki vpliv predvojne vladajoče elite in jo poskušal primerjati z ideološkimi vplivi po drugi svetovni vojni.

Domnevam, da so zvezki za slovenski jezik odličen vir za prepoznavanje tovrstnih vplivov v šolstvu (teme šolskih in domačih spisov, obravnava in interpretacije del različnih pisateljev). Številni zapisi in tudi likovni izdelki otrok v zvezkih nam ob tem prikazujejo praznovanja in način obeleževanja nekaterih za državo in družbo pomembnih dogodkov. Ob tem bom poskušal na podlagi pregleda zvezkov za slovenski jezik odkriti še razlike v snovi med klasično in realno gimnazijo ter med dekliško in deško ljudsko šolo.

.....

Celjani – založniki šolskih zvezkov

The people of Celje – publishers of school exercise books

Marija Počivavšek, dr. zgod., muzejska svétnica,
Muzej novejše zgodovine Celje;
marija.pocivavsek@guest.arnes.si

V Muzeju novejše zgodovine Celje hranimo kar nekaj primerkov šolskih zvezkov, pretežno iz obdobja med obema vojnama, nekaj jih pa izvira tudi iz let po drugi svetovni vojni. Med njimi najdemo zvezke, ki so jih izdajali Celjani Fritz Rasch, Georg Adler ter Goričar & Leskovšek (slednji t.i. pisanke in jezikovnice). Omenjeni so manj znani kot založniki, bolj pa po tem, da sta dva od njih imela v središču Celja svoje papirnice oz. knjigarne. Predstavila bom vse tri firme, zlasti njihovo založniško in trgovinsko dejavnost (papirnica/knjigarna).

V knjigarnah in papirnicah, teh specializiranih prodajalnah, so poleg knjig prodajali papir, pisarniške in šolske potrebščine, pisalne stroje, ponekod pa tudi muzikalije. Knjigarn in papirnic je bilo v Celju precej; prvo celjsko knjigarno je leta 1886 nasledil Fritz Rasch, za njim jo je leta 1926 prevzela Flora Lager Neckermann. Leta 1891 pod firmo Dragotina Hribarja ustanovljeno papirnico je leta 1911 kupilo podjetje Goričar & Leskovšek. Njuna knjigarna in papirnica je bila ustanovljena leta 1909; po prevratu sta lastnika prevzela še Adlerjevo knjigarno. Goričar in Leskovšek sta imela sta obrt proste trgovine s papirjem, pisarniškimi, šolskimi in risarskimi potrebščinami, knjigami in časopisi, galanterijo in nürnbergskim blagom, devocionalijami, igralnimi kartami, svečami, pisalnimi stroji, glasbili in gramofonskimi ploščami ter v vsem v prostem prometu dovoljenim blagom; poleg knjig in papirne galanterije so prodajali tudi muzikalije in umetnine. Poleg prodaje so se v knjigarni Goričar ukvarjali tudi z izdelovanjem šolskih zvezkov za celjsko področje, izdajali so razglednice, pa tudi knjige. Založniška dejavnost firme Goričar & Leskovšek je bila od vseh omenjenih najbolj pestra in najdaljša (1908–1940). Leta 1927 je koncesijo za trgovino s knjigami in umetninami dobila tudi Mohorjeva

tiskarna in odprla knjigarno Družbe sv. Mohorja, sedem let kasneje je še Maks Hubert odprl trgovino s knjigami in muzikalijami Domovina.

**Šolski zvezki iz Slatnarjeve tiskarne
v zbirki Medobčinskega muzeja Kamnik**
*School exercise books from Slatnar's printing house
in the collection of the Intermunicipal Museum, Kamnik*

Marko Kumer, muzejski dokumentalist, Medobčinski muzej Kamnik;
marko.kumer@guest.arnes.si

V prispevku bomo spremljali zgodbo treh šolskih zvezkov od nastanka do njihovega verjetno zadnjega pribežališča: v prostorih Medobčinskega muzeja Kamnik. Na začetku 20. stoletja so jih oblikovali, postavili in natisnili v – tudi za slovenske razmere znameniti – kamniški Slatnarjevi tiskarni. S svojim ličnim izgledom in zglednim oblikovanjem v duhu tedanjega časa so presegali založniške standarde prve polovice dvajsetega stoletja. Po nakupu so zvezki prišli v roke oziroma uporabo gospodični Štefaniji Pogačnik, vanje je lepopisne in računske vaje in naloge zapisovala v drugem oziroma četrtem razredu šole, ki so jo vodile sestre uršulinke v Mekinjah. Ohranila so se tudi njena spričevala in nekaj njenih likovnih izdelkov. Zapuščino Pogačnikovih je pred prenovo hiše v nekdanji Veliki ulici, sedanji Maistrovi ulici, skupaj s še številnimi drugimi predmeti prijazno odstopila Medobčinskemu muzeju v Kamniku ga. Marinka Pogačnik in tako omogočila, da izsek iz kamniške zgodovine predstavimo javnosti.

Šolski zvezki iz arhiva Muzeja Velenje
School exercise books from the Velenje Museum archives

Mateja Medved, univ. dipl. zgodovinarica, kustosinja, Muzej Velenje;
mateja.medved@muzej-velenje.si

Velika večina šolskih zvezkov je prišla v muzej kot del gradiva, ki so ga muzeju prepustili domačini iz učiteljskih vrst ali njihovi potomci in sorodniki. Tako hranimo med gradivom znanega predvojnega velenjskega učitelja ter zbiralca narodnega blaga Frana Mlinška (1890-1973) tudi preko 60 malih šolskih zvezkov, nekaj posameznih tudi lepše zunanosti, ki pa so v glavnem služili Mlinšku za zapisovanje učne snovi ter narodnega blaga, ki ga je zbiral v letih 1933 do 1955. Ta del gradiva smo

leta 1991 objavili v zbirki Šaleški razgledi pod naslovom Mlinškovo berilo: (i)zbrani etnološki in slovstveni zapiski, medtem ko sta urednika »Mlinškove refleksije o šolstvu, pedagogiki itd.« izpustila. Neopažena sta ostala tudi zvezka prostih spisov učencev četrtilnih razredov 1925-1931, ki glede na to, da si sledijo brez pravega reda, malo spominjata na nekdanje popularne spominske knjige. V ta čas sodi tudi gradivo v Velenju rojenega pedagoga in mladinskega pisatelja Gustava Šiliha (1893-1961). V muzeju hranimo tipkopise nekaterih njegovih ključnih del s področja pedagogike ter dva njegova šolska zvezka, ki pa ju je uporabljal že kot učitelj. Prvi, z naslovom »Obča pedagogika. Vzgojeslovje in didaktika«, mu je v letih 1930-31 služil kot učna priprava, drugi v letih 1949-1952 za zapis vprašanj za strokovni izpit kandidatov »iz pedagoške skupine«. Kot zanimiva primerka šolskih zvezkov izstopata tudi zvezka šoštanjske učiteljice Cecilije oz. Cilke Trobej ter znanega rudarskega poslovodje Jaroslava Špičke. V prvem primeru gre za stilsko lep zapis snovi s področja ročnih del z zelo nazornimi skicami, v drugem pa za zapis rudarskega znanja. Tudi pri slednjem zvezku se srečamo z nemščino in gotico ter lepimi risbami s svinčnikom, seveda sedaj na temo rudarstva. Kot del večjega prevzema se javljajo šolski zvezki tudi v gradivu, ki sta ga muzeju prepustila zakonca, učitelja Angela in Drago Pečnik. Med približno 20 šolskimi zvezki iz petdesetih in šestdesetih let preteklega stoletja – izdaj Mladinske knjige in Kartona Ljubljana – je tudi nekaj starejših zvezkov s konca dvajsetih let preteklega stoletja, ki jih je Angela Pečnik uporabljala še kot učenka oz. dijakinja. Nekaj je tudi šolskih zvezkov dijakov iz okoli leta 1960. Najbolj raznovrstno gradivo na temo šolskih zvezkov pa je med gradivom znane šaleške družine Ročnik, saj se je ohranilo več kot 50 šolskih zvezkov več družinskih članov, ki časovno segajo vse tja od začetka preteklega stoletja pa do časa po koncu druge svetovne vojne. Ohranjeni so tako osnovnošolski kot srednješolski zvezki, ki so glede na različna zgodovinska obdobja, v katerih so bili izdelani, zelo zanimivi tudi po svoji zunanosti. V arhivu našega muzeja se torej skriva kar nekaj »šolskega« znanja, zato je morda čas, da z njega odpihnemo, v nekaterih primerih, več kot stoletni prah.

Šolski zvezki v fondih in zbirkah Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici

*School exercise books in the collections
of the Nova Gorica Regional Archives*

Vlasta Tul, prof. zgod. in geogr., arhivska svetovalka,
Pokrajinski arhiv v Novi Gorici;
vlasta.tul@pa-ng.si

Prispevek predstavlja prisotnost in uporabnost šolskih zvezkov kot formularjev v fondih in zbirkah našega arhiva skozi čas. Najdemo jih v vseh fondih in zbirkah, največ v gradivu društev in povojnih upravnih organov na nižji stopnji. Težišče prispevka pa je predstavitev šolskih zvezkov glede na njihovo zanimivo vsebino. Teh zvezkov v bistvu ne najdemo v šolskih fondih, temveč v gradivu, ki so nam ga izročili posamezniki in v zbirki raznoterega gradiva, ki je k nam prišlo iz Goriškega muzeja. Za šolske zvezke, ki niso uvrščeni v osebne fonde ali v omenjeno zbirko, smo v arhivu oblikovali posebno zbirko, ki je sestavni del zbirke Šolstvo - Varia, kjer najdemo tudi zbirko šolskih spričeval in starih učbenikov. Zbirka šolskih zvezkov sicer ni obsežna, je pa pestra in zanimiva. Malo je zvezkov iz obdobja Avstro-ogrske, precej več jih je iz obdobja italijanske oblasti pri nas, nekaj iz vojnega časa, večina pa iz ranega povojnega obdobja. V prispevku je predstavljenih nekaj primerov, ki pritegnejo zaradi pisanih vsebin in risb.

.....

Šolski zvezek – pripomoček fašistične raznarodovalne politike

The school exercise book – a tool of Fascist denationalising policies

Ana Kobal, prof. zgodovine,
OŠ Draga Bajca Vipava, Vinarska cesta 4, 5271 Vipava;
ana.kobal1@guest.arnes.si

S prihodom fašizma na oblast oktobra 1922 se je začelo sistematično raznarodovanje Slovencev, ki so po Rapalski pogodbi leta 1920 zaživel v Italiji. Zakon o reformi šolstva, tako imenovana Gentilijeva šolska reforma je več deset tisoč primorskim otrokom odvzela osnovno pravico do šolanja v maternem jeziku. Šola je tako postala glavno sredstvo raznarodovanja in njena naloga je bila vzgojiti zveste in pokorne italijanske državljane, o čemer nam pričajo tudi šolski zvezki. Med učnimi predmeti so dajali prednost italijanščini, geografiji italijanske države in od četrtega razreda tudi zgodovini italijanskega naroda oziroma zgodovini in

kulturi fašizma. Učenci so morali v zvezke risati fašistični znak butare s sekiro (fascio), rimsko volkuljo z dvojčkoma ter otroke v uniformah fašističnih organizacij. Natančno so v zvezkih opisovali in ilustrirali državne praznike ter dosežke fašistične Italije. S pomočjo zapisov in risb v zvezkih so hoteli, da bi se učenci dobro naučili in utrdili vsiljeno znanje fašistične in italijanske kulture, kar pa oblastem ni uspevalo, kot so načrtovali.

Šolski zvezki v Pokrajinskem arhivu v Kopru

School exercise books in the Koper

Capodistria Regional Archives

Mirjana Kontestabile Rovis, prof. zgodovine, diplomirani šolski pedagog
arhivska svetovalka, Pokrajinski arhiv Koper;
mirjana.kontestabile@arhiv-koper.si

V Pokrajinskem arhivu Koper je ohranjeno zelo malo šolskih zvezkov, lahko bi jih prešteli na prste obeh rok. Nekaj zvezkov je tudi v različnih upravnih fondih, kjer so to po navadi zapisniki sej. Od letošnjega leta dajem velik poudarek pri delu na terenu tudi zvezkom in ob prevzemu arhivskega gradiva posamičnih šol skušam prevzeti tudi šolske zvezke.

Z veselem sem sodelovala na razstavi ob stoletnici izgradnje Ljudske šole Rakitovec, ki je bila julija 2012. Ko sem sprejela sodelovanje pri nastajanju razstave nisem vedela, da bom naletela na vrsto šolskih zvezkov, ki so sicer v zasebni lasti. Rakitovec v Slovenski Istri, sodi v občino Koper in leži ob meji s Hrvaško. Šola so dobili leta 1908. Šola je bila na prepihu avstrijske, italijanske in jugoslovanske oblasti. Domačini so razstavili svoje zvezke iz leta 1909 pa do leta 1975, ko je bila šola ukinjena. Zvezek iz leta 1909 je za enkrat edini pisni vir, ki priča o pouku v slovenskem jeziku, saj je bila pred tem šola hrvaška. Po letu 1924 je šola postala italijanska, po drugi svetovni vojni pa je pouk potekal spet v slovenščini. V šestdesetih letih so zaradi pomanjkanja dela domačinke odhajale na delo v bližnji Trst in zgodilo se je, da so tam kupovale italijanske zvezke, ki jih je učiteljica prepovedala nositi v šolo.

Šolski zvezki v Tolminskem muzeju – pričevalci življenja ob slovenski zahodni meji

*School exercise books in the Tolmin Museum – records
of life along Slovenia's western border*

Karla Kofol, univ. dipl. etnologinja in sociologinja kulture,
muzejska svetovalka, Tolminski muzej, Tolmin;

karla.kofol@guest.arnes.si

Usoda Primorske, zaznamovane z mejami, se kaže tudi v šolskih zvezkih, ki jih hranimo v Tolminskem muzeju. Tisti izpred 1. svetovne vojne so bolj ali manj enaki kot v drugih delih tedanje Avstro-Ogrske, ostali, predvsem zvezki iz medvojnega obdobja, ko je Primorska pripadla Italiji, pa se od osrednjeslovenskih močno razlikujejo. Iz njih je moč razbrati poveličevanje in vsiljevanje italijanske kulture ter postopno ukinjanje slovenskega jezika, ki je po Gentilijevi reformi povsem izginil iz primorskih šol. Zanimiva je zbirka petih zvezkov Ernesta Lapanja iz Podbrda, v katerih so različne risbe, ki so nastale v šolskih letih 1930/31 in 1932/33. V njih so z otroško roko narisane številne upodobitve italijanskih obmejnih vojakov, ki so po koncu 1. svetovne vojne dobesedno preplavili kraje ob novonastali rapalski meji. Ob risbah so pripisane propagandne parole in fašistični simboli, ki so postali del šolskega in otroškega vsakdanjika. Vpliv Italije se nadaljuje tudi v povojnih zvezkih. Zanimiv je zvezek Marije Taljat, na katerem je na naslovnici natisnjena podoba gospodovalnega Mussolinija, notranjost pa skriva vznesene, domoljubne nareke, ki občudujoče opisujejo novo državo Jugoslavijo in njenega predsednika Tita. Iz zvezkov, ki jih hrani Tolminski muzej, pa je moč razbrati tudi podatke o njihovih izdajateljih. Za naše območje sta zanimiva predvsem dva: Tovarna šolskih zvezkov in blokov Anton Pertot - Gorica (pred letom 1918) ter lokalni založnik, fotograf A. Negro iz Tolmina (1925).

.....

Šolski zvezki družine Sket iz Postojne

School exercise books belonging to the Sket family from Postojna

Jana Tomažič Cvetko, Ljubljana; univ. dipl. etnologinja, muzealka;

Jana.Cvetko@guest.arnes.si

Prispevek predstavlja spominske utrinke Milojke Sket Tomažič (roj. 1933) na šolanje pod italijansko okupacijo v Postojni in pregled šolskih zvezkov v družinski lasti.

V Postojni so v letih pred 2. svet. vojno imeli slovenski otroci, uradno poimenovani z neslovanskimi imeni (npr. Dolores, Nives), prvi stik z učenjem italijanskega jezika v lepo urejenem vrtcu. Na panojih so imeli narisane različne predmete in pojme in skupno so morali ponavljati italijanske izraze. S šibkim znanjem italijanščine so se s šestimi leti vpisali v osnovno šolo, ki je trajala pet let. Od prvega do petega razreda jih je spremljala ista učiteljica. Učiteljice so bile vse premeščene iz osrednje Italije v Postojno in niso znale slovensko. V šoli je bilo strogo prepovedano spregovoriti slovensko besedo. Deklice in dečki so pouk obiskovali ločeno, celo vhoda v šolo sta bila dva.

V prvem semestru prvega razreda so v zvezke pisali s svinčnikom, nato s peresi. Šolska hišnica je skrbela, da so bili črnilniki na klopeh vedno polni. Poleg učbenikov so otroke pri pouku spremljali zvezki. Zvezke so kupovali v papirnici. Za matematiko in geometrijo so uporabljali karo zvezke, za ostale predmete pa zvezke s črtovjem. Vsi zvezki so bili kolkovani in žigosani. Platnice učbenikov, spričeval in zvezkov so bile poslikane s fašističnimi simboli ali s slikami italijanskih mest ali s pravljimi bitji. Pretežno so bili zvezki z mehкими platnicami. Na več kot desetih zvezkih, ki so se ohranili v družinski last, so na platnicah natiskane podobe, ki jih je narisal v tehniki akvarela S. Bonelli. Na prvi strani so upodobljene lepote Italije, zadaj pa je sledil opis poslikave. Tako je na primer na enem zvezku upodobljen Trst/Trieste, Grad Miramar (zvezek Dolores Sket 1940), na drugem je pod geslom 'Autarchia' upodobljena splavitev ladje v ladjedelnici S. Marco v Trstu (Nevica Sket), na zopet drugem rafinerija v Aquili, rafinerija v Trstu (zvezek za računstvo, Milojka Sket). Na zvezkih so tudi podobe Verone, Rima, Mussolinija v Abesiniji idr. Drugi zvezki so bili rdeči, modri, lila, zeleni in rjavi. Na koncu poglavja so učenci v zvezku narisali z barvicami okrasje. Poleg zvezkov so učenci uporabljali pivnike, ki so bili poslikani z pravljimi motivi.

Zanimiv je tudi italijanski zvezek, ki ga je imela učenka za slovensko slovnico (1943). Nekaj slovenskega pouka je bilo v župnišču, kjer so v slovenščini poučevali verouk. Po septembru s 1943 je bil tam tudi slovenski šolski pouk, slovensko šolo pa so v prostorih meščanske šole organizirali še domobranci, ki pa je veljala za kolaboracionistično. Nekateri otroci bolj premožnih staršev so še pod italijansko upravo obiskovali pouk pri zasebni starejši učiteljici gospodični Mariji Ditrih (otroci so jo poimenovali Tička-Tčka). Učila je v svoji hiši v kuhinji dva do tri otroke v skupini. Poučevala je vse predmete za osnovno šolo s poudarkom na slovenski slovnici. Po težko pričakovanem koncu vojne in s priključitvijo Postojne matični domovini so morali vsi otroci, ki so obiskovali italijanske šole in so želeli nadaljevati šolanje, opraviti preverjanje znanja iz vseh predmetov v Ljubljani. Do tja so potovali s kamionom. Izpite so opravljali v prostorih današnje Srednje ekonomske šole na Prešernovi ulici. Na podlagi rezultatov so bili razvrščeni v razrede. Z veseljem so sprejeli prvi redni pouk v slovenskem jeziku.

Pregled razvoja šolskih zvezkov v Bolgariji od sredine 19. do sredine 20. stoletja

*Към въпроса за разпространението на учебните тетрадки
в България от средата на XIX до средата на XX век
An overview of the development of school exercise books in Bulgaria
from the mid 19th to the mid 20th century*

Vera Kisiova, mag. zgod., viša kustodinja, vodja oddelka,

Regionalni zgodovinski muzej (Regionalen istoricheski muzey /

Regional historical museum, Spominska hiša Hristo G. Danov, Plovdiv (Bolgarija);

Вера Кисьова, магистър по история, уредник, завеждащ отдел в Регионален исторически музей, Пловдив, Къща музей »Христо Г. Данов«, България;

vkisiova@hotmail.com

Tema šolskih zvezkov ni zajeta v študijah o zgodovini bolgarskega šolstva. V bolgarskih arhivih, knjižnicah in muzejih so primerki šolskih zvezkov kot del osebnih arhivov, nisem pa našla posebnih zbirk šolskih zvezkov. Šolske zvezke so bolj množično uvajali kot del običajnega pouka in učil v Bolgariji v zadnjih desetletjih 19. stoletja. Za tisk in distribucijo je poskrbela zasebna pobuda knjigotržcev, založnikov in tiskarjev . Pregled katalogov tiskov kaže, da je prve šolske zvezke za pisanje izdal Hristo Danov v Pešti (Budimpešta) leta 1858. Po osvoboditvi Bolgarije (1878) in njeni združitvi (1885) je izdajalo šolske zvezke tudi nekaj drugih založniških hiš v severni in južni Bolgariji. Šele po 1896, po izdaji prvega predpisa o šolskih učbenikih, je vse učbenike in učila potrjevalo ministrstvo za šolstvo. Kljub temu, da je bil pouk pisanja vključen v šolski kurikulum, tak pouk ni potekal v vseh šolah in razen tega so o uporabi šolskih zvezkov pogosto razpravljali v strokovnem tisku - Uchilisten dnevnik (Šolski dnevnik/School agenda), Uchilisten pregled (Šolski pregled/School review) and Uchitel (Učitelj/The teacher). Vseeno pa so bili šolski zvezki vedno del gradiva s katerim je Bolgarija na svetovnih razstavah predstavila uspehe šolskega razvoja in vzgoje ter izobraževanja v državi. Številni založniki, ki so se specializirali za izdajanje učbenikov in priročnikov, so v 20. in 30. letih 20. stoletja zalagali tudi šolske zvezke. Po prihodu socialistične oblasti je izdajanje učbenikov in učnih pripomočkov postalo državni monopol. Ustanovili so državno založniško hišo »Narodna Prosveta« (Ljudska vzgoja/National education) in po zgledu ZSSR poskrbeli za proizvodnjo šolskih pripomočkov v državnem podjetju »Uchtehprom«.

Темата за учебните тетрадки не е засегната в проучванията за историята на българското образование. В българските архиви, библиотеки и музеи се откриват отделни екземпляри като част от лични архиви, но не и като

обособени колекции. Като част от българската учебна книжнина, учебните тетрадки навлизат по-масово в последното десетилетие на XIX век. Отпечатването и разпространението им е лична инициатива на частни книжари, издатели и печатари. Прегледът на запазените и достъпни каталози на книжарници и издателства сочи, че първите такива тетрадки по краснопис са издадени от Христо Данов в Пеща през 1858 г. След Освобождението (1878 г.) и Съединението (1885 г.) на България учебни тетрадки печатат още редица издателства в Северна и Южна България. Едва след 1896 г., когато е приет първият Правилник за учебниците, започва задължителното одобряване и на учебните пособия от Министерството на народната просвета. Въпреки че часовете по краснопис са включени в учебните програми, този предмет не се преподава навсякъде и въпросът за използването на учебните тетрадки често се дискутира на страниците на специализираните списания – Училищен дневник, Училищен преглед и Учител. Учебните тетрадки обаче, са включени сред експонатите, с които България участва на всички по-големи световни изложения за илюстрация на достиженията на българското учебно дело. 20-те и 30-те години на XX век учебни тетрадки печатат много от издателствата, които се специализират в учебна книжнина. След установяването на социалистическата власт в България, издаването на учебници и помагала става държавен монопол. Създава се Държавно издателство “Народна просвета” и по примера на СССР държавно предприятие за производство на учебни пособия.

Šolski zvezki v čeških muzejskih zbirkah in predpisi o uporabi šolskih zvezkov v čeških šolah od konca 19. stol. do druge polovice 20. stoletja

School exercise books in Czech museum collections and official regulations for use of exercise books in Czech schools from the end 19th century till second half 20th century
Školní sešity v českých muzejních sbírkách a předpisy upravující užití sešitů v českých školách od konce 19. století do druhé poloviny 20. století

Jan Šimek, dr., Narodni pedagoški muzej in knjižnica J. A. Komenskega /
Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského,
Praha / Praga (Češka / Česká republika);
jan.simek@npmk.cz

Šolski zvezki že več let pritegujejo pozornost številnih zgodovinarjev iz vsega sveta. Najboljši pregled njihovega zanimanja je impresivna zbirka prispevkov z

mednarodnega simpozija leta 2007 v Macerati (School Exercise Books: A Complex Source for a History of the Approach to Schooling and Education in the 19th and 20th Centuries, 2010). Čeprav publikacija vključuje več kot 80 prispevkov, ni nobenega napisal češki avtor: za raziskovanje šolskih zvezkov med češkimi zgodovinarji šolstva in vzgoje ni interesa. Ta prispevek je torej prvi poskus raziskovanja problematike čeških šolskih zvezkov. Prvi del prispevka se na splošno ukvarja z zbirkami šolskih zvezkov v čeških muzejih, posebno pozornost pa posveča Narodnemu pedagoškemu muzeju v Pragi. V muzeju ni posebne zbirke šolskih zvezkov, čeprav pa lahko najdemo veliko zanimivih primerkov v drugih podfondih (posebej v osebnih fondih). Predstavljene so tudi naslovnice šolskih zvezkov, ki jih je v 90. letih 19. stoletja tiskal v Pragi založnik Alois Hynek in jih je oblikoval Josef Klika. On je bil avtor različnih učbenikov, znanstvenih publikacij, viden koleniolog, eden od vodilnih organizatorjev Združenja čeških učiteljev (Ústřední spolek jednot učitelských) in mdr. soustanovitelj Pedagoškega muzeja v Pragi. V povezavi z Josefom Kliko omenjamo zanimivo razpravo v češkem učiteljskem združenju v 90. letih 19. stoletja o enotni lineaturi v šolskih zvezkih. Drugi del prispevka predstavlja kratek povzetek uradnih predpisov o šolskih zvezkih, ki so veljali v čeških deželah od konca 19. do 2. pol. 20. stoletja (npr. katere vrste šolskih zvezkov je dovoljevalo šolsko ministrstvo, kako so se v desetletjih spreminjali predpisi).

Školní sešity jsou v řadě evropských i mimoevropských zemích již mnoho let předmětem zájmu historiků i badatelů z jiných oborů. Nejlépe o šíři záběru výzkumu školních sešitů svědčí monumentální dvousvazkový sborník z konference konané v Maceratě roku 2007. Tento sborník však také zároveň výmluvně svědčí o tom, že v České republice patří výzkum školních sešitů k tématům opomíjeným - mezi desítkami účastníků z celého světa nebyl ani jeden referující z České republiky.

Tento příspěvek je tak vůbec první pokusem o proniknutí do problematiky českých školních sešitů. Úvodem bude pojednáno obecně o sbírkách školních sešitů v českých muzeích, detailnější pozornost bude věnována především pražskému Pedagogickému muzeu, kde sice dosud neexistuje podsbírka zaměřená výhradně na školní sešity, přesto je ale možné v ostatních fondech nalézt jejich velmi zajímavé exempláře. Detailnější pozornost bude věnována sešitům tištěným v 90. letech 19. století v pražském nakladatelství Alois Hynek: kromě standardních sešitů totiž toto nakladatelství vydávalo i školní sešity s titulními listy sloužícími k poučení žáků (mravoučné desatero, odborná názvosloví různých řemesel), které navrhoval Josef Klika (autor řady učebnic, vědeckých publikací, koleniolog, jeden z předních organizátorů českého učitelstva a mimo jiné i spoluzakladatel pražského Pedagogického muzea). V souvislosti s Josefem Klikou bude zmíněna i diskuze probíhající v 90. letech 19. století na půdě Ústředního spolku jednot učitelských na téma jednotné liniatury ve školních sešitech.

Druhá část příspěvku bude stručným přehledem úředních nařízení, kterými se řídilo užívání školních sešitů v českých zemích od konce 19. století do druhé poloviny 20. století (např. jaké typy školních sešitů byly ministerstvem povoleny, v čem se předpisy v průběhu desetiletí proměňovaly).

.....

En župan, en zdravnik, en škof: šolski zvezki razkrivajo osebnosti in sledi časa

*A mayor, a physician, a bishop: school exercise books
reveal personalities and traces of time*

Branko Šuštar, dr. zgod., muzejski svétnik, Slovenski šolski muzej, Ljubljana,
branko.sustar@guest.arnes.si

Šolski zvezki se nam v šolski zgodovini kažejo kot precej bolj pomembno učilo kot danes, z množično vsakdanjo rabo nastopajo kot (še) vedno aktualno trgovsko blago in kot zanimiv zgodovinski vir za oris konkretnega časa, ki ga je zaznamovala v šoli uveljavljena uradna idejna usmeritev. Poleg odmevov širših procesov šolske in politične zgodovine odstirajo šolski zvezki predvsem vpogled v šolski vsakdan posameznika. Ta je posebno zanimiv kadar ga lahko postavimo v čas in prostor ter ga povežemo s konkretno osebo. Šolarja predstavljajo v otroški, deški oz. mladeniški dobi in tako dokumentirajo nekatere značajske in idejne usmeritve, ki jim je bil posameznik zvest tudi v zrelih letih. Vsaj tako se s spisi v gimnazijskih šolskih zvezkih predstavlja poznejši župan Ivan Hribar kot že tedaj zavzet in navdušen vseslovan (gradivo iz Mestnega muzeja Ljubljana), izjemna je tudi zbirka gimnazijskih šolskih zvezkov (iz let 1904-12, v obsegu kar 823 str. zvezanih zvezkov v knjigo) poznejšega ljubljanskega zdravnika Pavla Janežiča. Tudi šolski zvezek kasnejšega ljubljanskega nadškofa Alojzija Šuštarja ga kaže kot zadržanega in spoštljivega šolarja vnetega za šolo, že pri desetih letih odločenega za duhovni poklic (oboje iz zbirke Slovenskega šolskega muzeja). Posebej pa so zgovorni tudi zapisi v različnih šolskih zvezkih, ki govorijo o politiki, veri in šoli ter z likovnimi in vsebinskimi elementi predstavljajo značilnosti posameznega političnega obdobja.

Šolska zvezka v Zgodovinskem arhivu na Ptuju

School exercise books in the Ptuj Historical Archives

Nataša Majerič Kekec, univ. dipl. zgod., višja arhivistka,

Zgodovinski arhiv na Ptuju;

natasa.majeric-kekec@guest.arnes.si

V prispevku predstavljam zvezka iz leta 1910 iz zbirke Franca Goloba delovni zvezek za pisanje latinice in poškodovan zvezek pisanka / vadnica za pisanje nemške gotice let po 1887. Delovni zvezek za pisanje latinice: *Die Lateinschrift für Schulen und zum Selbstunterrichte* bearbeitet von Karl Schönwetter, k.k. Professor. Izdal: Ed. Strache, Warnsdorf, po letu 1910. Vadnica za pisanje v latici, prva črka v vsaki vrstici je že napisana, zvezek je prazen, je lepo ohranjen. (ZAP, Zbirka Franca Goloba, šk. 1, ovoj 29, *Die Lateinschrift, Für Schulen und zum Selbstunterrichte*, Karl Schönwetter, Warnsdorf, 1910)

Nemška pisanka / vadnica za pisanje nemške gotice, po letu 1887, zvezek je zelo poškodovan, listi so iztrgani iz platnic, ostala sta samo še dva lista, jezik je slovenščina, pisava pa je latinica. Ker na hrbtni strani piše, da je bila knjižica potrjena za uporabo na ljudskih šolah leta 1887, so notranji listi verjetno iz druge vadnice, saj je na platnicah ime deklice (Marija), na notranjih listih pa se je podpisal deček (Jožef). Na notranjem listu je zraven imena še kraj (Ljutomer) ter datum (avgust 1871). Oba lista sta popisana tudi po hrbtni strani z drugačno pisavo (podobno je gotici). (ZAP, Varia, šk. 12, ovoj 177)

Šolski zvezki v dvajsetih in tridesetih letih 20. stoletja na primeru Osnovne šole Šmartno pri Litiji

School exercise books in the 1920s and 1930s

from Šmartno pri Litiji Primary School

Nataša Kolar, magistrica zgodovinskih znanosti, muzejska svetovalka,

Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož, Ptuj;

natasa.kolar@pmpo.si

Na primeru ohranjenih rodbinskih šolskih zvezkov bomo predstavili učni proces v dvajsetih in tridesetih letih 20. stoletja v osnovni šoli Šmartno pri Litiji. S primerjavo zapisov v šolskih zvezkih, tudi zvezkih za domače naloge, različnih šolskih predmetov (na primer: matematika, slovenščina, zemljepis, zgodovina, nemščina, prirodopis, lepomis, risanje in drugo) bomo prikazali vsebino pouka v

dvajsetih in tridesetih letih 20. Stoletja in način predstavitve učne snovi. Na podlagi primerjave med zapisi v zvezkih bomo poskušali ugotoviti ali je prišlo do kakšne spremembe pri vsebini pouka med obravnavanima desetletjema.

S prikazom šolskih zvezkov kot virom za področje izobraževanja, nastalih v okviru takratnega šolskega oziroma pedagoškega procesa Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, bomo poskusili dopolniti vedenje o zgodovinskem razvoju šolskega zvezka kot učnega pripomočka v slovenski šoli.

Šolski zvezek kot pričevalec družbenega časa in prostora: šolski zvezek četrtošolke v Kančevcih iz leta 1941

*The school exercise book as a witness of a social time and space:
a exercise book belonging to a fourth-grader in Kančevci in 1941*

Ivanka Huber, prof. slovenščine in sociologije, asistentka, ZRC SAZU, Raziskovalna postaja ZRC SAZU Prekmurje, Sekcija za interdisciplinarno raziskovanje, Petanjci;
ivanka.huber@zrc-sazu.si

Med bogatim dokumentarnim gradivom družine iz Kančevcev na Goričkem je bil ohranjen tudi šolski zvezek iz leta 1941, učenke, ki je obiskovala osnovno šolo v Kančevcih (v letih 1937–1944). Zvezek ima skupaj z naslovnico štirinajst strani. Na prvih sedmih straneh najdemo zapis črk madžarske abecede s posameznimi primeri madžarskih besed. Kar priča o določenem družbenem času in prostoru. Tudi če ne bi vedeli za točno nahajališče vira, bi na podlagi zapisa v zvezku lahko sklepali, da je šlo za območje okupirano od Madžarske, torej Prekmurje in čas druge svetovne vojne – natančneje njen pričetek, ko je sočasno z okupacijo bila vpeljana tudi okupatorjeva ideologija, ki se je najočitneje kazala prav v šolstvu in jo lahko še danes interpretiramo v šolskih zvezkih iz takratnega obdobja. Zanimivost tega primera ni le v tem, da je tak zvežčič sploh ohranjen (glede na takratno nenaklonjenost Madžarom), marveč, da je bil uporabljen za zapis partizanskih in domoljubnih pesmi v duhu narodne osvoboditve. Na zadnjih štirih straneh so namreč zapisane pesmi Hej slovani (slovenska izdaja jugoslovanske himne iz leta 1947), Tovariš Tito (pesem Vladimirja Nazorja, ki so jo po vojni prepevale vse generacije Titovih pionirjev), Pozdrav Titu (Jože Kovač), Svobodna Slovenija (prva kitica partizanske pesmi iz leta 1944) in Nabrusimo kose (domoljubna). Primer obravnavanega šolskega zvezka govori zgodbo o večdimenzionalnosti tako političnega kot nacionalnega prostora; priča o formiranju nacionalne identitete, morda govori o propagandi – sprva madžarski nato jugoslovanski. Slednja se je na območju Goriškega razvila v evforijo narodnoosvobodilnega boja in povojnega

razvoja. Med drugim je v šolskem zvezku moč opaziti tudi natančnost pri izrisu črk in narečno zaznamovanost pri pesmih, kar je najverjetneje posledica pisanja po nareku ali prepisa.

.....

»Spomin na učitelja – vzgojitelja«. Iz listov šolskih zvezkov na pedagoškem tečaju v Beli krajini med drugo svetovno vojno

“A memory of a teacher”. School exercise book pages from an educational course in Bela krajina during World War Two

Marjetka Balkovec Debevec, mag. etnologije,
muzejska svétnica, Slovenski šolski muzej, Ljubljana;
marjetka.balkovec@guest.arnes.si

Načrti za organizacijo šolstva po drugi svetovni vojni so nastajali že med njo. Posebej izrazito so se na to pripravljali na osvobojenih ozemljih, tako tudi v Beli krajini. Zavedali so se, da bo primanjkovalo primernege učiteljskega kadra, zato so takratni prosvetni in politični organi priredili nekaj t. i. temeljnih tečajev ali pedagoških tečajev za nadomestno učiteljstvo. V Beli krajini je bil v Dobličah pri Črnomlju v jeseni 1944 drugi pedagoški tečaj. Del gradiva tega tečaja hrani arhiv Slovenskega šolskega muzeja. Med gradivom je ohranjen tudi zvezek – dnevnik tečaja, kjer je podrobno opisana izvedba tečaja in dogajanja na njem. Dragoceno pričevanje pa ponujajo tudi ohranjeni listi iz šolskih zvezkov z različnimi nalogami, spisi udeležencev tečaja. Naloge tečajnikov pedagoškega tečaja v Dobličah obsegajo deset tematskih sklopov: Vpliv kazni v šoli, Vpliv kazni doma, Ob 100 letnici Simona Gregorčiča, Kdo je po mojem mnenju izobražen, Mladinske šolske knjižnice, Moje življenje v teku let borbe in strahote, Spomin na učitelja – vzgojitelja, O fantaziji, Moje potovanje na tečaj, Izobrazba mladine izven šole. Spisi prinašajo vrsto zanimivih opisov, znanja, predstavljenih izkušenj in razmišljanj mladih ljudi, ki so jih zaznamovala vojna leta, a so zrelo in z velikimi pričakovanji zrl v prihodnost. Velik pomen so pripisovali pedagoškemu poklicu, ki so se mu nameravali posvetiti v življenju in jim je vrata v ta poklic odpiral pedagoški tečaj. V prispevku je predstavljena analiza nalog udeležencev pedagoškega tečaja z izborom nekaterih najbolj zanimivih razmišljanj, zapisanih na listih šolskih zvezkov. Ohranjeni arhivski vir s svojo pričevalnostjo na poseben način osvetljujejo dobo v kateri je nastal in kaže pedagoško misel, ki je bila prepletena z izkušnjami predvojnega šolstva ter povezana z novimi načrti, nazori in razmišljanji.

Šolski zvezki v slovenskem pedagoškem časopisju v prvem desetletju po drugi svetovni vojni

*School exercise books in the Slovenian educational press
in the first decade after World War Two*

Anton Arko, prof. ruščine in zgodovine, bibliotekar, kustos,
Slovenski šolski muzej, Ljubljana;
aarko.ssm@gmail.com

Pričujoči članek predstavlja problematiko pomanjkanja učil v prvih povojnih letih, o kateri so pisali tudi v pedagoškem časopisju (Prosvetni delavec, Sodobna pedagogika). Skozi časopisne zgodbe prikazuje težave z dobavo šolskih zvezkov v osnovnih in srednjih šolah. Razlogi za primanjkljaj se kažejo predvsem v zmanjšani dostavi papirja ter neustrezni oskrbi in porazdelitvi. Posledično se pojavljajo tudi predlogi in pobude, kako poučevati v nastalih razmerah in kako se čim prej rešiti težav s pomanjkanjem. V želji, da bi čim hitreje odpravili težave, so začeli z organiziranimi akcijami za zbiranje starega papirja, predpisali oddajo starih šolskih zvezkov kot pogoj za pridobitev novih, na različne načine so hoteli zapolniti vrzel v primanjkljaju papirja, predvsem preko reciklaže. Šli so tako daleč, da so učitelji in profesorji kontrolirali oddajanje knjig in zvezkov ter spodbujali oddajo starega papirja na ta način, da so prigovarjali učencem in njihovim staršem, da ni primeren čas za hranjenje starih knjig in šolskih zvezkov, s katerimi bi si v zrelih letih pričarali spomine na šolsko mladost. V naslednjem letu v časopisju že lahko beremo odmeve na omenjene varčevalne ukrepe glede oskrbe s papirjem. V začetku petdesetih let pa se je stanje počasi začelo izboljševati, kar lahko sklepamo tudi iz tega, da se tovrstne vsebine v časopisu redkeje pojavljajo.

.....

Šolski zvezek moje babice iz šolskega leta 1955-56 (OŠ Šalovci v Prekmurju)

*My grandmother's school exercise book from the 1955-56 school year
(Primary school Šalovci in Prekmurje)*

Maja Hakl, absolventka Filozofske fakultete, Ljubljana;
haklmaja@gmail.com

Šolski zvezek je danes nepogrešljiva potrebščina vsakega šolarja – tako osnovnošolca, dijaka kot študenta. Če pomislim na svoja osnovnošolska leta, sem zmeraj posvečala pozornost obliki in videzu svojih zvezkov. Ovijala sem jih v lep

papir, okraševala z risbami, pazila na lepo pisavo. Toda večjega pomena kot to, da morajo biti lepi, da mi služijo za zapisovanje učne snovi ter posledično za učenje, jim nisem pripisovala. Vsaj takrat ne.

Skozi leta ljudje zorimo, prednosti dajemo novim stvarjem, naše razmišljanje gre v druge smeri. Ko sem ne dolgo nazaj po naključju odkrila babičin zvezek za spise iz šolskega leta 1955/56, je šolski zvezek dobil zame povsem nov pomen. Med prebiranjem se mi je odprl vpogled v osnovnošolska leta moje babice Alojzije Šantavec, roj. Sukič. Osnovno šolo je obiskovala med letoma 1948 in 1956 v Šalovcih v Prekmurju. Takrat so šolske potrebščine v Šalovcih kupovali v trgovini, ki ni bila knjigarna, kot jo poznamo danes. V tisti trgovini se je dalo kupiti vse od blaga, sladkorja do šolskih potrebščin in še veliko drugega. Vsebinsko nam ta zvezek razkrije marsikaj o takratnih navadah in življenju ljudi na vasi, kajti o tem so večinoma pisali spise. Ravno tako zgovoren je tudi o strogosti učitelja. Že za dve manjkajoči vejici se je lahko znižala ocena z odlično (5) na prav dobro (4). V Šalovcih je takrat poučeval učitelj Aladar Makari, ki je stanoval v šolskem stanovanju in je bil po babičinih besedah zelo dober kot tudi strog učitelj. Pri pouku so pisali še s starimi peresi, ki so jih namakali v črnilo in čeprav se je marsikdaj zgodilo, da je kdo razlil črnilo po zvezku, da so popackane strani iztrgali, je njen zvezek točno tak, kot mora biti zvezek odličnjakinje – brez pack in brez manjkajočih strani.

Šolski zvezki družine Gubenšek iz Domžal

School exercise books belonging to the Gubenšek family from Domžale

Taja J. Gubenšek, samostojna ustvarjalka v kulturi, kustodinja,
Muzejsko društvo Domžale;
tajajg@gmail.com

Šolski zvezki so kulturna dediščina in vsak zvezek drugače diši. Ste se že kdaj vprašali, koliko zvezkov ste popisali med vašim šolanjem? Kakšni so bili prvi zvezki, v katere ste pisali? Ali se še spomnite, kdaj smo v zvezek dobili »jelenčka«, kdaj »čebelico« in kdaj »papigo«? V kakšen ovojni papir ste jih zavijali? Za kateri predmet vam je bil najljubši? Ste jih lahko sami kupovali ali so vam jih vedno starši? Kaj ste pisali na platnice zvezkov? Iz katerega ste največ »plonkali«? So vam kdaj kakšnega ukradli ali ste kakšnega, ki vam je bil še posebej pri srcu, zgubili? Ste ga kdaj pred spanjem res položili pod blazino in naslednje jutro preverjali »ali vam je šlo med spanjem kaj v glavo«? Ste nove zvezke kdaj vohali? Spadate morda v generacijo, ko je skoraj vsak učenec imel svoj zvezek »Leksikon«? Ali vas je pri matematiki morda kdaj rešila tista zadnja stranica, kjer je bila zapisana vsa poštevnika? Ste v zvezke

pisali še šolske naloge, pod katere ste morali napisati »delo:« in »oblika:«? Komu ste najraje posodili zvezek? Ste v zvezek kdaj pisali šolsko kroniko ali morda samo vremensko napoved? Zakaj se nekateri najprej spomnijo na lep opis, ko kdo omeni šolski zvezek? Kakšne »vidle« so vam učitelji pisali v zvezke pod domače naloge? In ali imate sploh še kakšen svoj šolski zvezek? Na prvi pogled nekaj nametanih vprašanj. A morda se v nekaterih odgovorih na njih skrivajo zanimive osebne zgodbe, povezane z zvezki. Predvsem pa zapisane v njih.

Programski odbor / Programme Committee:

dr. Branko Šuštar (Slovenski šolski muzej), dr. Mojca Šorn (Zgodovinsko društvo Ljubljana), dr. Juri Meda (Universita degli Studi di Macerata, Italija), mag. Marjetka Balkovec Debevec (Slovenski šolski muzej), dr. Aleš Gabrič (Inštitut za novejšo zgodovino), dr. Edvard Protner (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta).

Sodelovanje pri izvedbi / Collaborators:

Ksenija Guzej, Mateja Ribarič, Anton Arko, Natalija Žižič, Marijan Javoršek, Maja Hakl; Michal Vaněk, Maja Visenjak-Limon, Tatjana Hojan in avtorji prispevkov.

Znanstveno srečanje podpira / With support of:

Mednarodna ustanova Forum slovanskih kultur / International Foundation - Forum of Slavic Cultures, Ljubljana, <http://www.fsk.si>

Na vsakem zasedanju, ki bo trajalo uro in pol (90 minut) se bodo lahko predstavili udeleženci s 15 minutnim nastopom (z deset do dvanajstminutno predstavitevijo in nato s kratko diskusijo). Referente prosimo, da pripravijo kratko PowerPoint predstavitev teme oz. gradiva. Srečanje bo potekalo tudi v obliki pogovora, saj bomo vsak sklop sklenili z diskusijo, vprašanji in dopolnili.

Informacije / Information:

Slovenski šolski muzej, Plečnikov trg 1, Ljubljana

tel: 01/2513 024; 01/2513 127

e-pošta: branko.sustar@guest.arnes.si

solski.muzej@guest.arnes.si

SEZNAM AVTORJEV / LIST OF CONTRIBUTORS

Anton Arko , Slovenski šolski muzej, Ljubljana	36
Marjetka Balkovec Debevec , Slovenski šolski muzej, Ljubljana	35
Milena Mileva Blažič , Pedagoška fakulteta, Ljubljana	10
Taja J. Gubenšek , Muzejsko društvo Domžale	37
Maja Hakl , absolventka Filozofske fakultete, Ljubljana	36
Tatjana Hojan , Slovenski šolski muzej, Ljubljana	12
Ivanka Huber , ZRC SAZU, Petanjci	34
Maja Karagjozova , Narodni muzej izobraževanja Gabrovo (Bolgarija)	15
Vera Kisiova , Regionalni zgodovinski muzej Plovdiv (Bolgarija)	29
Ana Kobal , OŠ Draga Bajca Vipava	25
Karla Kofol , Tolminski muzej, Tolmin	27
Nataša Kolar , Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož, Ptuj	33
Mirjana Kontestabile Rovis , Pokrajinski arhiv Koper	26
Marko Kumer , Medobčinski muzej Kamnik	23
Jure Maček , Pokrajinski arhiv Maribor	21
Nataša Majerič Kekec , Zgodovinski arhiv na Ptuj	33
Mateja Medved , Muzej Velenje	23
Vladimír Michalička , Muzej šolstva in pedagogike, Bratislava (Slovaška)	16
Maja Nikolova , Pedagoški muzej, Beograd (Srbija)	18
Marija Počivavšek , Muzej novejšje zgodovine Celje	22
Ivanka Počkar , Posavski muzej Brežice	13
Majda Pungerčar , Dolenjski muzej Novo mesto	11
Vesna Rapo , Hrvaški šolski muzej, Zagreb (Hrvaška)	14
Jan Šimek , Narodni pedagoški muzej in knjižnica J. A. Komenskega, Praga (Češka)	30
Branko Šuštar , Slovenski šolski muzej, Ljubljana	9, 32
Ljiljana Šuštar , Zgodovinski arhiv Ljubljana	19
Jana Tomažič Cvetko , Ljubljana	27
Mariana Tomitova , Narodni muzej izobraževanja Gabrovo (Bolgarija)	15
Vlasta Tul , Pokrajinski arhiv v Novi Gorici	25
Ivanka Zajc Cizelj , Zgodovinski arhiv Celje	20

NOV »ZVEZEK« O ZVEZKIH!

Zgodbe šolskih zvezkov. Pogledi na razvoj šolskih zvezkov na Slovenskem od srede 19. stoletja naprej, Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 2011, 82 str.

Konec lanskega leta smo v Slovenskem šolskem muzeju ob razstavi »Zgodbe šolskih zvezkov« izdali publikacijo, ki predstavlja eno od običajnih šolskih pripomočkov v zgodovinskem razvoju med šolo, domom, tiskarno in knjigarno od srede 19. stoletja naprej. Šolski zvezek je predstavljen z zgodovinsko študijo in zgodbami tudi kot pedagoška vez, zveza in povezava.

Kaj veže učenca in učitelja? Kaj povezuje šolo in dom? Šolski zvezek je danes umeščen v šolo med tradicijo šolske tablice in prihodnostjo s tabličnim računalnikom. Med šolskimi pripomočki imajo prav zvezki posebno mesto: so rezultat zapisanega lastnega

prizadevanja šolarja, dijaka in študenta na šolski poti do znanja. Zvezki povezujejo učenca z učiteljem in znanjem ter so tudi vez med šolo in domom. Kako so pisali učenci skozi čas? Kaj in kako je šola poučevala, kako vzgajala in vplivala? Šolske in domače naloge v zvezkih predstavljajo dejanski pouk: rdeče korekture učiteljev opozarjajo na vsebinske in slovnične napake, pa tudi na v svojem času 'problematično' razmišljanje. Razstava predstavlja zvezke zanimivih posameznikov (enega župana in enega nadškofa), zgodbe o menjavi zvezka za domače pridelke in o tej temi v literaturi, o računanju zaznamovanem s političnim in kulturnim okoljem, o strganem listu ter o zelo različnih platnicah in imenih na zvezek skozi čas. Vabimo vas, da si tudi na vaši šoli preskrbite svoj izvod.

NAROČILNICA

PODATKI O NAROČNIKU

Ime in priimek/Naziv ustanove:

Naslov:

Telefonska številka:

ID za DDV:

Davčni zavezanec: DA NE

Kontaktna oseba:

e-pošta:

Kraj in datum naročila:

Žig (za pravne osebe) in podpis:

Naročam(o) izvod (ov) publikacije »Zgodbe šolskih zvezkov« po ceni 4,00 EUR.
Stroški pošiljanja niso všteti v ceno (dodatni manipulativni stroški v višini 1,00 EUR).

Izpolnjeno naročilnico pošljite:

- po pošti na naslov Slovenski šolski muzej, Plečnikov trg 1, 1000 Ljubljana
- po faksu 01/2513024
- po elektronski pošti na solski.muzej@guest.arnes.si

Publikacijo lahko kupite tudi v muzejski trgovini.

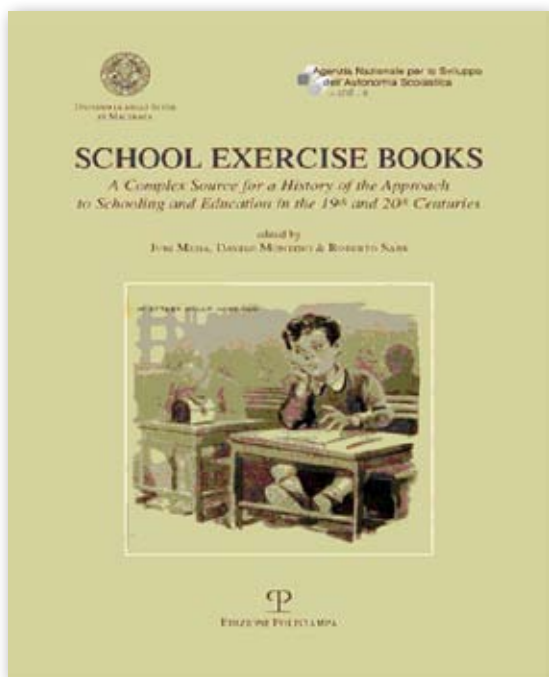
Slovenski šolski muzej ni zavezanec za DDV po 1. točki 94. člena ZDDV-1.
Naročilnica obvezuje Slovenski šolski muzej in naročnika.

SCHOOL EXERCISE BOOKS

A Complex Source for a History of the Approach to Schooling and Education in the 19th and 20th Centuries

edited by Juri Meda, Davide Montino & Roberto Sani

These volumes contain the official proceedings of the International Symposium organized in Macerata from 26 to 29 September 2007 by the University of Macerata and the National Agency for the Development of School Autonomy. The school exercise book in the contemporary age can be seen both an essential teaching aid and as a formidable tool for communication, thus as a unique source for exploring school culture and the approach to education in a given historical context. From cover to content, and including the codification process in its capacity as a material object, the school exercise book can tell us a great deal about the history of schools and education, about teaching methods and language, and about the educational projects and policies that the various nation states sought to implement in the 19th and 20th centuries. Within that framework, the history of education and literacy goes hand in hand with the history of educational ideas and of concrete educational practice, offering hitherto unexplored scenarios for research. These proceedings - which include papers submitted by scholars from all over the world (Europe, America and the Far East) - offer a broad panorama of the poten-

tial (and the limits) of such a complex source with its wealth of implications. They represent a corpus of study and enquiry based on a truly exhaustive and complete range of methods and tools of investigation. The exercise book seen as a vessel for writing, as a testimonial of educational practice as implemented by teachers, and as an essential part of the political and cultural socialisation pursued in schools, helps us to focus the historical and educational dynamic on the relationships that impart concrete substance to the rapport between educational theory, teachers, institutes of education and education policy on the one hand, and the real-life players - the men, women and children - who experienced those relationships in the first person.

Articles by: Roberto Sani, Juri Meda, Davide Montino, Antonio Castillo Gómez, Silvana Gvirtz, Evelyne Hery, Verónica Sierra Blas, María del Mar del Pozo Andrés, Bienvenido Martín Fraile, Isabel Ramos Ruiz, José María Hernández Díaz, Xavier Laborda, Héctor Rubén Cucuzza, Monica Galfré, Luigi Marrella, Elisabeth Erdmann, Alla Salnikova, Pablo Pineau, António Gomes Alves Ferreira, Ariclê Vechia, Ademir Valdir dos Santos, Anna Ascenzi, Branko Šuštar, Ana Chrystina Mignot, Kira Mahamud Angulo, José Luis Hernández Huerta, Ana María Badanelli Rubio, Laura Martínez Martín, Sara Ramos Zamora, María del Carmen Fernández, Elisa Welti, Rubén Biselli, Giovanni Genovesi, Mirella D'Ascenzo, Dorena Caroli, Christian Alain Muller, Anne Werffeli, Sjaak Braster, Andreas Pehnke, Paul Aubin, Maja Nikolova, Luisa Revelli, Alberto Barausse, Iria Tancon, Giovanna Carrarini, Quinto Antonelli, Pablo Colotta, Frederik Herman, Marc Depaepe, Angelo Van Gorp, Frank Simon, Tom Woodin, Daniel Lindmark, Vitaly Bezegov, Bojana Petrić, Weiping Fang.

Languages: English, French, Italian, Spanish

Index terms: History of Education, Exercise Books, Teaching Materials, Illustrations, Indoctrination, Propaganda

© Polistampa 2010, voll. 2, cm. 17x24, pp. 1567, cart., 96 tavv. col., EUR 70,00
ISBN: 978-88-596-0724-3

KAZALO / CONTENTS

**Pogledi na šolske zvezke kot zgodovinski vir /
*School Exercise books as a Historical Source***

**Znanstvena konferenca z mednarodno udeležbo /
*Scientific conference with international participation***

Povabilo k sodelovanju / <i>Call for abstracts (2011)</i>	2
Program konference 27.-28. 9. 2012 / <i>Conference Programme 27th-28th Sept. 2012</i>	5
Povzetki / <i>Abstracts</i>	9
Programski odbor/ <i>Programme Committee</i>	38
Seznam avtorjev / <i>List of contributors</i>	39

**Pogledi na šolske zvezke kot zgodovinski vir /
*School Exercise Books as a Historical Source***

**Znanstvena konferenca z mednarodno udeležbo /
*Scientific conference with international participation***

KNJIGA POVZETKOV / BOOK OF ABSTRACT

**Slovenski šolski muzej / *Slovenian School Museum, Ljubljana*
Zgodovinsko društvo Ljubljana / *Ljubljana Historical Society***

Uredil/*edited by*: dr. Branko Šuštar.
Oblikovanje/*designed by* Ksenija Guzej.

Ljubljana, 27. in 28. september 2012

